Poštnina plačana • Spedizione in abbonamento post. II gruppo

Leto I. štev. 37

Trst, 3. oktobra 1946

Cena 5 lir - 3 din

UREDNIŠTVO IN UPRAVA:

LJUDSKI TEDNIK

V prihodnji številki

NOV ROMAN

Vrnjeni obisk

Konec grofa Montefrista

NAROČITE

Ljudski tednik

Slovanski svet ne baranta z našo usodo

Neki tukajšnji list je pred dnevi postavil naslov: „13:5:3"; S tem je hotel podati razmerje glasov, ki so začasno odločili, da slovensko in hrvaško ozemlje zapadno od francoske črte z ogromno večino jugoslovanskega prebivalstva ne sme pripasti k Jugoslaviji.

Nam, ki vemo, kakšen je in s kakšnimi nameni izhaja list, ki je triumfalno napisal tak naslov, se je težko otresti suma, da je hotel s tem poudarjenim prikazom številčne moči vazalnih držav angleškega kolonialnega sistema, ki so udeležene na mirovni konferenci, zarezati v razbolelo srce našega težko prizadetega ljudstva strah in obup, ki naj mu vzame vero v zmagoviti zaključek njegovega vztrajnega boja. Vsi in še posebno naše prekaljeno ljudstvo razume, da se pač tudi v tem prozorno zrcali vse večji napor tukajšnjega lokalnega eksponenta imperialističnega kolonialnega sistema zapadnih velesil, ZVU, da otopi borbeno ost ljudstva, ki se odločno in brezkompromisno upira sklepom, ki ne samo, da so bili sprejeti proti njegovi volji, ampak proti vsem principom demokratičnega postopanja.

Toda ker so nam bile že tako očitno in prozorno servirane te zgodovinske številke, zgodovinske ne samo za nas, temveč tudi zgodovinsko pomembne za ves bodoči razvoj resnične demokracije, analizirajmo jih. S to enostavno analizo bomo prav ob vprašanju pravične razmejitve med zavezniško Jugoslavijo in članico fašistično-nacistične osi Italijo, ter ob vprašanju demokratičnega statuta internacionalnega ozemlja, kar oboje predstavlja na sedanji mirovni konferenci merilo za demokratičnost posameznih izmed 21 sodelujočih držav, jasno spoznali, komu gre za okrepitev imperialističega bloka, torej za ustvarjanje osnov, za rušenje šele porajajočega se miru.

Spoznali bomo v vsej jasnosti, kdo so naši sovražniki, čeprav moramo imeti vedno pred očmi, da so tako odločitev izglasovale vladajoče klike, ki so na površju proti volji demokratičnih sil dotičnih držav in kdo so naši resnični prijatelji, ki jim je že v načelih tuj vsak imperializem. l

Trinajst držav je torej glasovalo za „kompromisno" francosko črto kot mejo med Italijo in Jugoslavijo, oziroma med internacionalnim ozemljem in Jugoslavijo. Odveč bi bilo naštevati jih, saj je vendar jasno, da so za tako črto, ki predstavlja minimum imperialističnih zahtev glasovale v prvi vrsti imperialistične velesile Anglija, Amerika, Francija in z njimi vsi ostali njihovi dominioni in kolonije, ali pa države, ki so na mirovni konferenci le orodje v službi imperialistične igre. Čemu naj bi sicer tudi države, ki so po tisoč kilometrov oddaljene od nas, glasovale proti svobodi malega naroda tu nekje v Evropi, zaradi nekih svojih posebnih interesov na tem?

Proti sprejemu francoske črte pa se je izreklo pet udeleženk mirovne konference. Njih imena nam povedo, da so to države, ki pripadajo veliki slovanski skupnosti, da so to države, ki so v vojni nosile največji in najtežji delež protifašističnega boja in ki so dosledne temu v svoji povojni notranji in zunanji politiki uveljavile v vsej svoji moči načela resnične ljudske demokracije, ki nima ničesar skupnega s politiko, nasprotno interesom ljudskih množic, ki je torej politika resničnega in pravičnega miru.

Ta velik blok demokratičnih sil vsega sveta, ki ga danes predstavljajo kot vodilna sila združene slovanske države s Sovjetsko zvezo na čelu, vodi na mirovni konferenci odločno borbo proti uveljavljanju kakršnih koli imperialističnih teženj.

In če je jakost tega demokratičnega bloka na mirovni konferenci izražena v številu pet, ni to še zdaleka realno merilo sil, ki se danes borijo za mir in svobodo. Da je temu tako, vedo velike imperialistične sile same najbolje, ko so prisiljene uporabljati v vedno večji meri vse svoje sile, finančne in vojaške za dušenje osvobodilnih gibanj na vseh koncih in krajih njihovega imperija. O tem nas končno potrjuje še omenjeno dejstvo, da je ravno mlada borbena sila slovanstva rešila svet pred fašistično tiranijo.

Zato nam ni mirovna konferenca v Parizu s svojo odločitvijo samo jasno pokazala, da so naši resnični prijatelji slovanske države, ki so za popolno svobodo skrajne veje svoje skupnosti ob Jadranu storile vse, kar je bilo v njihovi moči, ampak nam je tudi jasno povedala, da z imperialističnim preglasovanjem ni odločena naša dokončna usoda, temveč da nam je ravno z vzporednim skrajnim naporom nas samih in demokratičnega sveta, zagotovljena taka bodočnost, do kakršne imamo kot enakopraven in politično visoko zrel narod popolno pravico.

Jugoslavija, naše rodno telo, ni in ne bo podpisala nikakršne pogodbe, ki ni v našem in torej v njenem interesu. Nasprotno! Po besedah velikega voditelja jugoslovanskih narodov in prvoborca za demokracijo in našo svobodo, ne bo nikoli pozabila na svojo dolžnost, storiti vse, da pridejo li predeli, ki so bili stoletja naši in njeni, spet v njeno in našo skupnost, ki jo imenujemo FLRJ.

Zavest, da pripadamo tej veliki slovanski skupnosti, da smo tudi mi borbeni del nastopajoče mlade demokracije, ki je z osvobodilno borbo dosegla tako mogočen razvoj, nam v cilju naše osvoboditve iz imperialističnih mrež nalaga najvišjo dolžnost, da strnjeni v močan, enoten demokratičen blok, ne glede na narodnost, prepričanje in vero, nadaljujemo in ukrepimo naš veličastni boj.

GUVERNERJEV RAJ

Naš demokratični blok je v obrambi trden

Tržiško ljudstvo noče nazaj pod Italijo. To svojo neomajno voljo je že izrazilo neštetokrat, na različne načine. Toda kljub vsemu so Anglo-američani s svojimi sateliti na pariški konferenci glasovali za »francosko črto«, ne meneč se za voljo ljudstva.

Dne 1. oktobra je bila na področju goriškega in tržiškega okraja protestna stavka, popoldne pa so se delavci in meščani zbrali na trgu v Tržiču, kjer so demonstrirali proti krivičnim odločitvam v Parizu. Odločno so ponovno povedali: »Monfalcone — mai più italiana«. Če Pariz ne bo upošteval naše volje, bomo šli ponovno v hribe....« Taki in podobni so bili napisi na transparentih.

Zavezniška vojaška uprava pa je ob tej priliki ponovno pokazala, kako naj bi izgledalo bodoče varuštvo, kakor so ga predlagali Anglo-američani v Parizu. Angleški vojaki, civilna policija, okoli katere je močno dišalo po rumu in žganju, so divje jurišali na manifestante golih rok, pretepali so delavce, izkazovali svojo moč in pogum nad ženskami, ki so samo opazovale njih divjaško početje. Ko pa so razgnali ljudi s trga, so jih posamezni policisti podili v predmestje in izven mesta misleč, da so že v kolonialnem korpusu ter so ohrabreni od ruma in žganja sprostili svoje najnižje živalske nagone ter napadali in pretepali vse od kraja. Druge skupine policistov so pa streljale za posamezni v okolici, tako pač, kakor bo potrebno tudi v bodoče strahovati ljudstvo, ki bo zahtevalo svoje pravice.

Kako se motijo tisti, ki mislijo, da bodo s papirnatimi odločbami, s preglasovanjem in podobnimi triki spremenili resnično voljo ljudstva. Mnogi so si že polomili zobe ob trdnosti in enotnosti vsega primorskega ljudstva. To naj si zapomnijo vsi, ki hočejo skolonialnimi načini strahovati naše ljudstvo. Tistim, ki resnično hočejo mir, pa naj bo ta demonstracija resen opomin, da so na tej zemlji Slovenci in Italijani enotni v borbi za svoje pravice in da ne bodo nikoli pristali na pariški diktat, ki bi bil proti volji večine ljudstva.

Kolonialna demokracija in svoboda

Pred naše ljudstvo se postavlja čedalje ostreje vprašanje, ki zadeva vse njegovo življenje in ob katerem ne more ostati ob strani nihče: Kolonialno varuštvo ali demokratične svoboščine. To vprašanje se je pojavilo z vso ostrino v zvezi z odločitvijo o osnovanju tako imenovanega tržaškega svobodnega ozemlja.

Jasno je, da ni mogoče v isti sapi govoriti o demokraciji in obenem zatrjevati, da ljudstvo ni zrelo, da bi si vladalo samo in da je potreba zato guvernerju tega področja podeliti čim večja pooblastila. V črno je zadel Višinski, ki je popolnoma pravilno vprašal, ali je tako ozemlje sploh mogoče imenovati »svobodno«. Toda angleška in ameriška delegacija si na vse kriplje prizadevata izvesti kvadraturo kroga in dokazati, da »svobodno ozemlje« prav zato, ker je »svobodno ozemlje« in ne država, le ne more biti preveč svobodno.

Dosedanji potek razprave o tržaškem statutu v Parizu je dovolj nazorno dokazal, kakšne namene imajo velesile z našo zemljo; dokazal je, da jim služi lepo zveneč naslov »svobodno« samo kot »demokratična« krinka za mnogo manj demokratične, v bistvu zasužnjevalno-kolonialne naklepe.

Po njihovih računih je treba dati guvernerju v Trstu čim večjo, tako rekoč vso oblast, da bi s pomočjo sredstev, preizkušenih v številnih deželah, ki jih je ta nadloga že obiskala in jih nikakor noče zapustiti, »prevzgojil« tržaško ljudstvo, da bi postalo dovzetnejše za dobrote policijske demokracije in kolonialnega izkoriščanja, za brezposelnost, bedo in politično brezpravnost.

Toda tržaško ljudstvo — kot nalašč — teh dobrot noče prav ceniti. Kot en mož se je dvignilo v ogorčen protest proti vsem naklepom, ki jih kujejo tuji interesi na njegov račun. Naše ljudstvo ve, da je poleg kolonialne demokracije na svetu le še neka druga demokracija, taka, ki daje oblast ljudstvu, ki mu daje dela in kruha.

Za tako demokracijo se bore naše najširše ljudske množice, vsi resnično demokratični elementi, ki jim demokracija ni le prazna beseda ali orožje političnih intrig, temveč bistveno vprašanje obstoja in človeka dostojnega življenja.

Citajte - sodite!

IL LAVORATORE

V nedeljo je bilo v dvorani »Massimo« zborovanje, ki ga je sklicala SIAU. Na tem zborovanju je govoril tudi tov. De Stradi in »Lavoratore« piše:

»Ko je govoril o Svobodnem teritoriju, je apeliral na vse, ki se čutijo resnične demokrate, naj se združijo na osnovi slovensko-italijanskega bratstva ne glede na razlike ideologije, narodnosti in verskega prepričanja ter se skupno uprejo prodiranju anglo-amerikanskega imperializma. Čim jim je resnično pri srcu blagostanje in svoboda tržaškega ljudstva, so jim vrata odprta. Borili se bomo za demokratični statut, ljudsko skupščino z zakonodajno in izvršno oblastjo, resnično demokratično policijo, ki ne bo pribežališče fašistov ter za enakopravnost vseh narodov na tem ozemlju. Pozval je na sodelovanje vse, razen fašistov in neofašistov in one, ki so danes zvesti sluge anglo-amerikanskega imperializma in ki jih interesi vežejo na anglo-amerikanski imperializem.«

Primorski dnevnik

Mnogi francoski listi so objavili razgovor s tov. Pogassijem, predsednikom tržaškega MOS-a, v katerem je povedal vsemu svetu, kakšne krivice nam skušajo vsiliti na pariški mirovni konferenci predstavniki Velike Britanije in ZDA. Med drugim je tudi dejal:

»Kolonija — nikoli!

Nekateri pa bi radi dali guvernerju popolno oblast. Iz guvernerja bi hoteli napraviti pravega kolonialnega guverneria, hoteli bi mu dati pravico veta ne samo glede zakonitosti po zbornici izglasovanih zakonov — kar je demokratično nepojmljivo — ampak celo pravico veta glede umestnosti po zbornici izglasovanih odločitev.«

Gospod Pogassi je nato omenil borbo, ki jo je primorsko ljudstvo vodilo proti fašizmu (42.000 mrtvih, 100.000 deportiranih). »Tržaško ljudstvo ima sijajne borbene tradicije, ki dokazujejo njegovo politično zrelost. Nikakor ne moremo takemu ljudstvu vsiliti kolonialnega varuštva!«

IL CORRIERE DI TRIESTE

Il Corriere di Trieste piše pod naslovom: »Problemi di finanza internazionale in un articolo dell'»Action«.

Pred nekaj dnevi je objavil neodvisni francoski tednik »Action« članek o prodiranju ameriškega kapitala v Južno Afriko. V tem članku razpravlja »Action« tudi sledeče:

Britanski kapitalizem je stal po vojni pred dvojnim problemom: ojačati imperializem, ki bi privedel Anglijo v nasprotje z združenimi državami ali pa sprejeti sodelovanje z amerikanskimi kapitali v istem smislu kot v Južni Afriki.

London se je odločil za drugo rešitev za izkoriščanje skupno s ZDA. Politično se ta tendenca kaže v tem, da imajo skupno Angleži in Američani svojo mornarico zato, da vzdržujejo »demokratično« diktaturo kralja Jurija v Grčiji in da pomagajo Francu v Španiji.

DVE ZANIMIVI

V državi Siamu je že deli časa v veljavi posebna postava. Vsaka ženska, ki je dosegla trideseto leto in še ni omožena, ima pravico, obrniti se do pristojne vladne oblastit z zahtevo, naj ji preskrbi moža. In vlada mora ustreči tej prošnji. Država. — posredovalnica za zakone. Doslej je imela opravila z zakoni v enem pomenu besede, sedaj pa v drugem.

Stanje najbližje smrti. Danski zdravnik je raziskoval, katero stanje v našem življenju je smrti najbližje: spanje, nezavest ali omama.

◆

Ugotovil je: kadar krepko kihneš, srce ne utripla, pljuča ne dihajo, kri ne kroži. To traja sicer le trenutek in prav to stanje je zelo podobno smrti. To odkritje nima nič poezije v sebi in pesniki si bodo premislili, videvati v kihanju kakega bratranca smrti, če imajo že spanje za njenega brata.

SVET SI ŽELI MIRU

MISLI OB KONGRESU AMERIŠKIH SLOVANOV

Pred dnevi se je v New Yorku zaključil kongres ameriških Slovanov, ki po svoji pomembnosti zasluži, da se tudi mi ustavimo ob njem. Reči moramo, da se je vršil v prav zanimivih okolnostih.

Dočim še niso utegnila strohneti trupla žrtev zadnje vojne, se že oglašajo napovedovalci novega klanja, ki se za opomin iz Nürnberga prav nič ne zmenijo.

Zato je pravilno, da slišimo odločen glas za mir prav iz dežele, od koder le prerada prihajajo prikrita namigavanja o atomski bombi. Že zaradi tega pomeni ta kongres pomemben doprinos k mirnj ureditvi sveta, ker bo nujno vplival na javno mnenje tako velike države, kot so ZDA.

Američani slovanskega porekla — 18 milijonov ljudi — imajo vso pravico, da zahtevajo od svoje vlade izvajanje take politike, ki bo zadovoljevala lastne državljane, obenem pa služila vzvišenim ciljem svetovnega miru. Saj so prav oni s svojimi žulji največ doprinesli k današnji veličastni ameriški tehniki, čeprav so svoje delo opravljali ob najnižjih mezdah. Vendar se Slovani v Ameriki niso izkazali samo s fizičnimi napori, ampak so v marsičem tudi duhovno vodili ameriško javno življenje. Naj zadostuje, če v tem pogledu navedemo samo imeni dveh Američanov, ki izvirata iz Jugoslavije, svetovnoznanj imeni slovenskega pisatelja Adamiča in izumitelja Srba — Tesle. Ti ljudje so ponovno dokazali, z dejanji, da so zvesti ameriški državljani, razumljivo pa je, da obenem živo čutijo s staro domovino. Zadnja vojna je spet najteže prizadela Slovane; ves svet ve, da je slovanska kri rešila človeštvo fašističnega suženjstva. Pa tudi po končani vojni so se prerojeni slovanski narodi izkazali kot najdoslednejši pobornik svetovnega miru. Vsi pa tudi vemo, da po drugi strani obstajajo sile, ki se trajnega in pravičnega miru med narodi bojijo. Čeprav ti vojni hujskači seveda ne izražajo želje osnovnih ljudskih plasti, vendar njihovega rovarjenja ne smemo podcenjevati, ker imajo v svojih rokah monopol nad ustvarjanjem »javnega mnenja« v zapadnih državah (n. pr. Hearstov novinarski koncern v ZDA). Zato je nujno potrebno, da vsak, ki se zaveda odgovornosti za usodo človeštva, razkrinkuje te mračnjake. V to so prav posebno poklicani Slovani, ki niso bili nikdar imperialisti, pač pa do najnovejšega časa žrtve tuje osvajalnosti.

V tem ozračju se je vršil kongres ameriških Slovanov, ki je svetu povedal, da so tudi interesi ameriških ljudstev na strani miroljubnih sil in da sedanja uradna ameriška zunanja politika s Trumanom in Byrnesom na čelu nikakor ni v skladu s pravimi interesi ljudskih množic ZDA.

Značilno za sedanje razmere v tej državi pa je dejstvo, da je ameriško veleposlaništvo v Beogradu jugoslovanski delegaciji odbilo dovoljenje za odhod na kongres. Po vsem je videti, da nekomu ni šlo v račun, da bi se v Ameriki pojavila delegacija Jugoslavije, ki uživa tak sloves, da bi že s svojo navzočnostjo lahko znatno vplivala na ameriško javno mnenje. To se je zgodilo nedolgo potem, ko so ameriški bombniki dan za dnem preletali jugoslovansko državno ozemlje, ker so — ob najlepšem vremenu — »slučajno zašli«. Prepoved udeležbe jugoslovanski delegaciji je kongres enodušno obsodil. Prav tako je ostro obsodil hujskaško gonjo proti Jugoslaviji, ki jo izvajajo ameriški reakcionarni krogi. Kongres je tudi prethetal notranjo in zunanjo politiko ZDA in ugotovil, da sta obe na napačni poti; zato je soglasno zahteval povratek k konstruktivni in miroljubni politiki pokojnega predsednika Roosevelta (ki ga je vezalo osebno prijateljstvo s pisateljem Adamičem, našim rojakom iz Bele Krajine).

V resoluciji, ki jo je kongres sporočil mirovni konferenci v Parizu, so predstavniki ameriških Slovanov odločno podprli pravično stališče Jugoslavije v vprašanju meje napram Italiji. V koncu so udeleženci kongresa v imenu vseh sorojakov poslali pozdravno brzojavko velikima slovanskima državnikoma generalisimu Stalinu in maršalu Titu.

Ni dvoma, da bo kongres močno odjeknil v svetu, ki išče izhod iz labirinta povojnih težav.

Angleški laburisti v službi imperializma

Pred enim letom smo z veseljem sprejeli vest o zmagi laburistične stranke na volitvah v Angliji. Dajali smo vsaj malo prednost možnosti, da bo angleška politika vsaj do neke mere demokratska in da bo Labour party pretrgala s tradicionalno angleško imperialistično politiko.

Po enem letu vladanja pa smo spoznali, da je laburistična vlada samo po besedah in v

Deli in vladaj!

programu socialistična, v praksi pa vodi politiko v interesu angleškega imperializma, na škodo širokih ljudskih množic. Res je, da je stranka sprejela program, o katerem je dejal Attlee, da je socialističen, toda z njim je samo varala široke ljudske množice, katerih podporo je potrebovala. V bistvu pa je vodila naprej kolonialno politiko s prav majhnimi razlikami, kot bi jo vodila konservativna stranka, kateri je Attlee očital, da bi njeg grobi imperializem privedel do razpada britanskega imperija.

Nemogoče je, da bi bila stranka socialistična, obenem pa vodila imperialistično politiko. Do tega spoznanja so prišli že tudi v Angliji mnogi pristaši laburistične stranke in nezadovoljni z današnjo politiko vlade so postali celo tisti, ki so glasovali proti temu, da bi bila komunistična stranka sprejeta v vlado. Napredni angleški časopisi so začeli odkrito napadati vlado. Tako razkrinkuje Daily Worker vlado v pogledu podržavljenja industrije. Konkretno piše, da je vlada kapitulirala pred kapitalisti in da so njene obljube v pogledu nacionalizacije jeklarn in priprave načrtov za podržavljenje industrije navadna prevara.

Na splošno se je v času vladanja laburistične stranke materialno stanje prebivalstva še poslabšalo kakor je bilo med vojno, kar je razumljivo, če pomislimo, koliko potroši Anglija sedaj, ko ji na vseh koncih imperij poka ter se trudi, da bi ga obdržala. Medtem ko so v državah srednje in vzhodne Evrope začeli z vsem elanom obnavljati industrijei sabotirajo obnovo, ker nimajo interesa obnavljati. Težave imajo s prehrano in nekatera živila so morali racionirati. Nadalje imajo težave s stanovanjskimi problemi, brezposelnostjo, stavkami itd. Laburistična vlada se je sicer nekoliko trudila, da bi izboljšala položaj delavstvu, toda samo v toliko, da bi si ga pridobila in našla pri njem oporo.

Tudi s finančno politiko vlade, ki je spravila Anglijo v podrejenost Amerike, so nezadovoljni. Kljub temu, da dela Amerika velike težave pri vsakem posojilu, je Anglija prisiljena naslanjati se na Ameriko, ker jo je vojna izčrpala, sedaj pa potrebuje ogromne vsote za vzdrževanje svojih čet v tujih deželah.

Vendar še vseeno ni prišla laburistična vlada do takih nasprotij v notranji politiki kakor v zunanji, kjer je prisiljena uporabljati orožje in silo. Vsak dan čitamo poročila o krvavih spopadih med angleškimi četami in domačini na Daljnem vzhodu, o razmerah v Grčiji itd. Sicer pa občutimo v coni A Julijske krajine vsak dan na lastni koži izvajanje njihove kolonialne politike.

Že konservativna stranka je pripravljala teren, da bi po končani vojni vpostavila v srednji Evropi in na Balkanu konservativne režime; laburistična stranka ni spremenila v tem pogledu svoje politike in jo samo nadaljuje. V Grčiji se jim je posrečilo s svojimi četami vsiliti ljudstvu protiljudski režim in pripeljati nazaj kralja, ki je med ljudstvom osovražen. V drugih državah se jim pa ta manever ni posrečil. Zato pa so začeli voditi proti državam z demokratičnimi režimi, ki vodijo svojo politiko, ki pa ni v interesu angleških imperialistov sovražno stališče in jim skušajo škodovati, kjer le morejo. Izrabljajo vse možnosti in sredstva, da bi prisilili te države, da spremene režim v smislu, ki bi najbolj ustrezal angleškim imperialističnim interesom.

To sovražno zadržanje anglo-ameriškega bloka lahko popolnoma jasno opazujemo v Parizu, kajti kaže se v vseh vprašanjih, ki se tičejo držav srednje in vzhodne Evrope. Najbolj očitno pa je njihovo sovražno zadržanje napram Jugoslaviji v vprašanju Trsta in italijansko-jugoslovanske meje.

Rezultat take politike je, da se je laburistična vlada razkrinkala pred vsem svetom kot protiljudska in angleške imperialiste, čeprav so si nadeli ime »laburisti«, so zasovražili vsi svobodoljubni narodi sveta.

Tudi v Angliji so začeli mnogi misliti, da jim taka politika več škoduje kot koristi. Poudariti moramo, da laburistična vlada od vsega početka vodi sovražno politiko napram ZSSR. In danes je vsakomur, kdor zasleduje mednarodni politični razvoj, jasno, da je vprav Sovjetska zveza tista, ki se najbolj dosledno bori za mir in pravice malih narodov. Skupina protiimperialističnih poslancev je začela ostro kritizirati Labour party in obsojati Bevinovo imperialistično politiko.

Politika Labour party ni politika miru v svetu, niti ne politika socialistične stranke, temveč politika v interesu angleškega imperializma.

Žan

Smola agenta C. P.

V nedeljo, ob 7.15 je v Tržiču v ulici Trento 1 eksplodirala bomba.

Stvar ni sicer za našo cono nič kaj nenavadna, vendar se jo izplača povedati do konca.

Nekaj časa po eksploziji se javi v ulici Trento sama civilna policija, da pregleda zadevo, zasliši še ne popolnoma pomirjeni družini Rovisa Antonija in Zanina Guida in eventuelno, če bo kazalo, izsledi zločince.

Tukaj ima zadeva prav za prav svoj začetek: eden izmed policistov, morda specialist za stvari te vrste, se je spravil takole na delo:

„Poslušajte vi, gospod Rovis, gospod Zanin, pomislite malo, ali nimate morda kakih sosedov, ki bi bili pri SIAU. Veste ...“

Gospod Rovis in Zanin sta mu hotela oba hkratu odgovoriti da ...

„No, no, to je važno, kar povejte, veste ...“

„Gospod agent“, sta povzela hkrati Rovis in Zanin.

„Imate toref ... Kako se pišejo?“

„Gospod agent, člana SIAU sva midva ...“

Gospodu policijskemu strokovnjaku za take zadeve je zaprlo sapo.

S preiskavo so naglo opravili, kajti iskanje zločincev je postalo seveda brezpredmetno.

Skandal v Nürnbergu

Vsa svetovna javnost je z zanimanjem zasledovala proces v Nürnbergu in upravičeno pričakovala pravične razsodbe. Vendar danes, ko je bila sodba izrečena, moramo ugotoviti, da je premila in naravnost krivična, ker so bili oproščeni Schacht, Von Papen, Fritsche. Sovjetski sodnik je zahteval, naj ugotovijo zapisniško, da se ne strinja s temi oprostitvami.

Obsodba nacističnih zločincev je radi teh oprostitev vzbudila veliko ogorčenje med svobodoljubnimi narodi, zlasti pa med tistimi, ki so največ pretrpeli pod nacistično okupacijo, kajti sodba ni v skladu z dokazi o neštetih žrtvah in z veličino povzročenega gorja.

Po naši zemlji

Ubiti so nam hoteli dušo

Ko so italijanski imperialisti potegnili rapalsko črto, so hoteli utrditi svoj položaj na novih mejah. Rapalska črta je bila zarezana v živo meso slovenskega naroda in naloga, ki so si jo osvajalci zastavili, ni bila lahka. Tega so se dobro zavedali; zato so se temeljito zagrizli v svoj načrt, da zbrišejo slovenski rod s primorskih tal. „Ubili bomo v mladem rodu dušo, izpodrezane bodo korenine in primorska veja Slovenstva bo usahnila", tako so doumeli in nas oropali slovenskih šol. Ne iz ljubezni do nas, nego da čimprej dosežejo svoje namene, so odprli šole v najmanjših vasicah.

In pričela je tiha, skrita, zato pa strastna borba, borba za duše. Na eni strani fašistična šola z nasilnimi in rafiniranimi metodami — na drugi strani domače ognjišče.

Ubiti so nam hoteli dušo, toda v neenaki borbi je zmagal dvom nad tujo šolo. Res je sicer, da smo kulturno obubožali; res je tudi, da smo na periferiji Trsta celo jezikovno nazadovali; toda slovenska zavest, slovenski duh je ostal živ v srcih naše srednje generacije.

Potem so prišli Nemci. Bilo je to v jeseni 1943., ko se je os zlomila, ko se je zmaga Nemčije v Rusiji razblinila kot fatamorgana. Tedaj so Nemci iskali povsod zaveznikov; tudi med nami, primorskimi Slovenci. Pa so nam „dali" šole.

Bilo je nekaj njihovih hlapcev in tudi kak naivnež, ki je veroval, da so nam hitlerjanci pravičnejši od fašistov. „Imamo končno slovensko šolo", so vzklikali. Toda prekmalu so naivneži spoznali, da slovenska šola ni slovenska, a je v njej le slovenščina učni jezik. Nisi smel zapeti „Hej Slovani", ker je bilo to „rusofilstvo" in neka učiteljica, ki je pri zgodovini učila, da so bile daljne ruske stepe tudi pradomovina Slovencev, je bila strogo zaslišana, ker je bil za Nemce ta nauk — komunizem.

Toda narod, ki je vstal v oboroženi vstaji, je odklonil „slovenske" šole pod kontrolo sovraženega okupatorja; zrastle so svobodne slovenske, „partizanske šole". Preganjali so nas, pobijali in streljali, toda duše nam niso ubili.

Zopet nam ponujajo tujo učenost. Bajè so zapadne šole boljše, kot one na Balkanu, še celo boljše kot na Vzhodu. Toda kaj moremo mi zato, če smo povezani z Vzhodom, da, še posebno z Balkanom. Četudi bi res utegnile biti zapadne šole boljše, vendar si mi ne bomo nikoli izpodrezali korenin, s katerimi smo povezani na našo slovensko in slovansko kulturno zajednico! Nikakor ne moremo sami sprejeti svojega kulturnega samomora. Kaj zato, če so med nami izkoreninjenci, ki so služili včeraj enemu, danes drugemu našemu nepozvanemu in nezaželenemu „varuhu". Ker je tako všeč njim in njihovim delodajalcem, hočejo zavestno rušiti našo kulturno stroko. Eden med njimi je v svoji knjigi oblajal celo najvišjega predstavnika slovenske kulture, našega pesnika in preroka Otona Župančiča. Zameril se je Župančič tem hlapcem, ker ni zapustil svojega naroda v najtežjih urah njegove zgodovine. Mar naj takim izročimo našo mladež; mar naj bodo taki vzgojitelji naših otrok? Primorsko ljudstvo je dovolj zrelo, da razume, zakaj nas silijo, da se ozremo proti zapadu, če nam vsiljujejo tujo šolo v slovenskem jeziku. Zastonj je vsako maskiranje s „kulturnejšimi in naprednejšimi" sistemi in programi. Ponujali so nam „dvatisočletno" kulturo, pa smo jo odklonili; obetali so nam varstvo „Herrenvolka", pa smo se tudi tega varstva otresli. In tako bo tudi v bodoče. Naših živih korenin ne bodo presekali. Ne bo jih uničila Morganova, manj francoska ali katerakoli druga, na zemljevidu začrtana črta. Ni je črte, ki bi se tako globoko zarezala v naša trda kraška tla, da bi nam presekala žive vezi kulturne, duhovne enotnosti vsega slovenskega naroda. Slovenska kultura je le ena, ena po vsem slovenskem svetu, pa naj bo še tako razkosan. Ne bodo nas odtrgali od živega narodovega telesa; ne bodo nam ubili duše.

Tega bi se moral zavedati vsakdo, ki si hoče prihraniti razočaranje.

Trebče svojim herojem

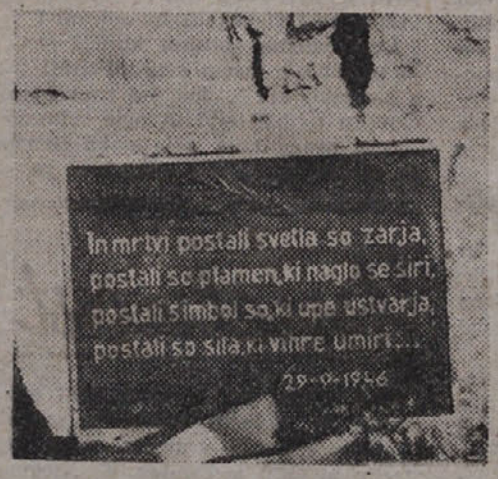

Preprosta vas je Trebče, prava proletarska vas, saj sestoji njeno prebivalstvo, okrog 650 ljudi, v glavnem iz malih kmetov, zidarjev, kamnarjev in težakov, ki vedo, kaj je težko delo, kaj je težko življenje. Ta vas, ki se je v osvobodilni borbi izkazala bolj kot marsikatera, se je tudi sedaj s tem, da so s skupnim delom postavili spomenik žrtvam, ki so padle za osvobojenje.

V borbi proti fašizmu imajo Trebče svojo zgodovino. Prvi začetki segajo v leto 1943. Takrat, ko je bila obletnica vstopa Italije v vojno za Trst in Primorje, so Trebenci v protest izobesili rdečo zastavo v zvoniku trebenske cerkve. Fašisti so podivjali. Aretirali so vrsto mladih fantov in mnoge konfinirali. Med tem je bil tudi Kralj Albin, ki je bil najbolj aktiven organizator antifašističnega gibanja v Trebčah in okolici. Postavil je temelje organizaciji in vsemu poznejšemu delu. Njegov najboljši učenec je bil Malalan Herman, po poklicu zidar.

Leta 1941. so bile Trebče že pripravljene za borbo. Iz konfinacije se je vrnil Kralj Albin in takoj začel organizirati, da je tako izkoristil kratek dopust. Pričeli so z akcijami: širili so letake, ilegalno literaturo in delali napisne akcije. Leta 1942 so dobili zvezo s partizani in začeli misliti na oborožitev. Doma so izdelovali ročne bombe, od italijanskega vojaka — antifašista pa so dobivali puške.

Prvo vojaško akcijo so izvedli leta 1942. 11. junija v Ključu pri Bazovici, kjer so podrli 4 električne drogove. Svoje aktivistično delo pa so razširili tudi na mesto Trst. 6. novembra istega leta so razobesili v Trstu nad montuškim predorom delavsko zastavo, spomenik pa popisali z 21 antifašističnimi gesli, druge grupe pa so trosile letake in zastave v kamnolomu Derin!

V osvobodilni borbi so Trebče dale težak krvni davek. Mnogo jih je padlo v borbi za osvoboditev Slovenskega Primorja in Trsta. Padla sta tudi Kralj Albin in Malalan Herman. Prvi je padel v bojih pri Mostarju (Hercegovina), drugi pri Komnu kot komisar bataljona Kosovelove brigade.

Sredi vasi stoji sedaj spomenik, spomin na vse žrtve za osvobojenje, dokaz požrtvovalnosti in enotnosti vasi, saj so pri delu sodelovali vsi vaščani od pionirjev, mladine pa do starejših vaščanov in vaščank. In kdor koli bo šel skozi malo primorsko vas in se ustavil ob skromnem spominskem kamnu, bo občutil neupogljivost tega rodu, ki se že stoletja bori za svobodo in svoje pravice.

Citajte - sodite!

Giornale Alleato

»Giornale Alleato« piše »strogo nepristransko« v štev. 225 z dne 25. 9. 1946.:

»Pripadniki stranke »Uomo qualunque« iz goriškega centra, se morajo javiti 26. t. m. na sedežu zaradi prevzema izkaznice. Nadalje poroča tistim, ki jih zanima, da se sestavlja »fronta zrakoplovstva«, ki se bo v prvi vrsti bavila z zadevami zračnega osebja.«

Komentator: »Uomo qualunque« je naslednica najzagrizenejše mussolinijeve ideologije, pobornica rasnega šovinizma in italijanskega imperializma. Njeni voditelji so bivši člani fašistične stranke. Pri volitvah je dobila preko en milijon glasov.

Glas zaveznikov

26. 9. smo iz tega lista, ki se potrudi kar največ in kar najsovražnejše poročati stvari, ki se tičejo slovanskih dežel, predvsem Jugoslavije, mogli izvedeti, da je ustaški škof Stepinac iz Zagreba že našel vplivnega zagovornika v osebi samega rimsko-katoliške ga kardinala Griffina. Ta pravi o Stepincu, ki so ga jugoslovanski narodi postavili pred sodišče kot vojnega zločinca, da je eden izmed največjih SS-ovske tiranije in velik branitelj svobode. Dobrosrčni kardinal poziva angleško vlado, da doseže izpust tega velikega moža (morda s posebno noto).

Po vesteh iz Zagreba pa smo izvedeli, da se je ustaški škof odločil, da ne bo odgovarjal na sodnikova vprašanja. Pravilo, da je storil to najbrž zaradi tega, ker ima baje z »Glasom zaveznikov« pogodbo, da bo on odgovarjal namesto njega.

Zato upravičeno pričakujemo v »Glasu zaveznikov« nadaljnih komentarjev.

La Voce libera

Izjava Puechera dopisniku Daily Herald:

»Gospod Puecher, predsednik italijanskih socialistov tržaškega okrožja mi je rekel, da brez nadaljne zavezniške vojaške okupacije, ne bi bilo varnosti za predlagan »Svobodni teritorij«, izvzemši slučaj, če bi Jugoslavija naredila državni udar.

Brez komentarja.

Na dvorišču Martina Sirka je živahno. Sinova Joško in Franc, ki sta bila pred dnevi odpuščena iz Jugoslovanske Armade, nabijata prazne sode, Lojzka in mati pa pripravljata vozove in živino za vprego. Tudi mali Cvetko in še manjši nečakinji Anuška in Zora, ki sta prišli iz Gorice na trgatev k stricu Martinu, so našli svojo zaposlitev. Njihovega smeha in čebljanja je polno vse dvorišče.

Tako je v teh dneh skoraj po vseh dvoriščih v Brdih. Dih prijetne sape preko loz, vonj po dozorelem grozdju, osameli vrisk fanta in otožna pesem deklet, vse to ti pravi, da bi moral biti v slovenskih Brdih praznik, velik prazik, ko plačuje zemlja gospodarja — vinogradnika za njegovo delo in ljubezen do nje.

Sonce se je komaj pokazalo izza vrha Čavna in že so brajde pod Šmartnem dozorele. Belorumene, napete jagode se lesketajo v žaru sonca ko zlato.

„Dosti ga je in tudi dobra pijača bo", pravi oče Martinu ko stiska po starem običaju prvi grozd v brentó in poskuša sladki sok.

„Dobro bo in dosti ga bo, samo da bi ga o sv. Martinu pili svobodni v naši novi državi", je še pristavil oče Martin in samo mu je zaneslo pogled na sosedni višji vrh Števerjana, ki je še počival v senci.

Njegovim besedam ni sledil vrisk trgačev kot morda nekoč. Pogled vseh se je nemo uprl v zasenčeni vrh in iz že stisnjenega grozdja je oče Martin izsilil še kapljo, solzo zemlje, ki tudi za največjo bolečino ne premore mnogo več od ene same solze, kajti v dolgi bolečini je izjokala potoke.

Trgatev v Brdih

Potem so začeli trgati in ob misli na bolečino Brd so se trgači šele čez čas razživeli.

Spodaj pod Martinovo brajdo leži grunt „partizanske mame". Tako ime so ji dali partizani, ko so pred letom in pol hodili po Brdih. Partizanski mami so Nemci odpeljali moža v taborišče, od koder se ni več vrnil. Njeni trije sinovi Dušan, Slavko in Miro so odšli v partizane. Mati jih zaman čaka še danes. Padli so vsi trije. Dušan, ki je bil komandant bataljona, je padel v borbi za Slovensko Benečijo na Matajurju; Slavko je kot kurir obležal ob bregu Soče, ko je med veliko sovražno ofenzivo proti partizanom v Brdih skušal prebiti obroč in Miro, ki je kot aktivist v Benečiji padel v zasedo. Partizanska mama je ostal sama, na svojem domu, sama s svojo bolečino in povezana v veliko družino s svojim ponosom.

Tudi njej je dozorelo grozdje. Polno in sladko kot po vseh ostalih brajdah. Briška mladina je na sestanku sklenila, da obere partizanski mami vse brajde. Ves dan so žvele njene brajde in ko je mati prinesla svojim otrokom, tako je imenovala vse, narezanega tolminskega ovčjega sira, je Gino nategnil harmoniko in ponarodeli partizanski pesmi je pritegnila partizanska mama.

Trgatev je v slovenskih Brdih. Trgatev sadu, ki ga je rodila zemlja, stalni in pošteni plačnik človeškega truda in napora.

Praznik bi moral biti to — pa ni!

Praznik bo za vsa slovenska Brda šele tedaj, ko bodo mogla pobrati tudi sad svoje vztrajne junaške borbe — svobodo!

KRI NI VODA

Sodobna znanost je v mnogočem potrdila starodavne izkušnje in opažanja preprostega ljudstva. Takò ljudstvo tudi v krvi vidi tekočino, ki krije v sebi nenavadne sposobnosti in mnoge skrivnosti. Dognanja današnjega naravoslovja popolnoma opravičujejo to ljudsko mnenje. Mnogo teh problemov še čaka rešitve; o nekaterih splošno zanimivih posebnostih krvi pa spregovorimo danes.

Vsakomur je znano, da se kri izven telesa spremeni — zgruzi ali »sesiri«. Če kri, ki jo prestrežemo v posodo, pustimo mirovati, se na dnu odloči rdeč usedek, nad njim pa plava rumenkasta, bistra tekočina. Rdečo barvo usedka povzročajo rdeče krvne stanice, ki imajo nadvse važno vlogo zlasti pri dihanju; nič manj važne lastnosti pa ima omenjena rumenkasta tekočina, ki se imenuje krvni serum ali sirotka.

Že pred stoletji so zdravniki poizkušali rešiti smrti ljudi, ki so izgubili mnogo krvi, s transfuzijo, t. j. pretočili so jim v žile nekaj krvi sočloveka, včasih celo živali. Namesto da bi nesrečniku pomagali, pa so v prvem slučaju zelo pogosto, v drugem pa redno povzročili njegovo še hitrejšo smrt. Najlepše potrdilo, da kri pač res ni voda! Danes seveda ne pride več do takih nesrečnih slučajev; obratno: transfuzija krvi je rešila posebno v zadnji vojni premnoge človeška življenja. Kako pa to, da so se taki poizkusi v preteklosti navadno ponesrečili?

Kot vsak del telesa vsebuje trdi krvni serum beljakovine — zelo zapleteno sestavljene snovi, o katerih je »Ljudski tednik« nekoliko že pisal. Zapomnimo si, da je telo vsake živalske (in tudi rastlinske) vrste sestavljeno iz čisto posebnih beljakovin, ki se pa medsebojno ne prenašajo. Tuja beljakovina učinkuje v krvi živali in človeka kot strup, tako torej tudi tuja kri. Čim bolj tuji sta si živali, tem hujši je ta učinek in obratno; v tem vidimo vso globino ljudskega pojmovanja »krvne sorodnosti«. Po izvršenih poizkusih pogine kunec (znana »poizkusna« žival), če mu vštrcamo 40 gr pasje krvi, dočim zadostuje za njegovo smrt že 7 gr račje in samo pol grama ribje (jeguljine) krvi. Kako čudovito se to strinja z našim poznavanjem sorodstvenih odnosov navedenih živali!

To lastnost krvi uporablja danes znanost v teoretične, čisto znanstvene svrhe, ima pa tudi velik praktičen pomen.

S poizkusi lahko vštrcamo kaki živali tako majhno količino krvi poljubne druge živali, da ta doza ne učinkuje smrtno. V tem slučaju se v serumu prve živali pojavijo snovi, ki beljakovine seruma druge živali najprej oborijo, potem pa razkrojijo; s temi obrambnimi snovmi se telo sámo ščiti pred strupenim delovanjem tujih beljakovin. Ker pa vsebuje kri vsake živali drugačne beljakovine, so tudi obrambne snovi proti njim različne, specifične. To so naravoslovci dokazali z neštetimi poizkusi. Od časa do časa na pr. vbrizgamo v žile kunca malenkostno množino človeške krvi. Če nato odvzamemo temu kuncu nekaj krvnega seruma v epruveto — ali navadno stekleno posodico, ter mu dodamo malo seruma človeške krvi, potem postane kunčev serum kmalu moten: v njem se nahajajo prej nastale obrambne snovi, ki oborijo beljakovine človeške krvi. Če bi tako obdelanem serumu kunca dodali namesto človeškega serum kake druge krvi, n. pr. goveda ali konja, ne bi dobili oborine, ker smo v kunčji krvi izzvali obrambne snovi samo proti človeškim beljakovinam. Jasno je torej, da organizem natančno razlikuje snovi, ki jih naša znanost še ne zna ločiti; do danes se namreč nitj z najfinejšimi kemičnimi metodami ni posrečilo ugotoviti razliko med krvnimi beljakovinami raznih živali.

Že prej smo omenili, da je medsebojni strupeni učinek krvi raznih živali tem manjši, čim bolj sta si obe živali sorodni — to pa zaradi tega, ker so si tudi krvne beljakovine sorodnih živali kemično sorodne, oziroma slične. Če torej vbrizgamo v kunčeve žile, kot smo to zgoraj navedli, majhne količine pasje krvi, bodo nastale v kunčevem serumu obrambne snovi, ki bodo beljakovine psa popolnoma oborile, beljakovine vseh ostalih živali pa nič ali le malo — pač po tem, v koliko so te živali sorodne psu: volčjo kri v veliki meri, lisičjo že manj, človeško n. pr. pa prav nič.

V zadnji številki »Ljudskega tednika« smo navedli — v kolikor je na tesnem prostoru mogoče — neka dejstva, ki nas očitno navajajo k sklepu, da ima človeštvo svoje korenine v živalskem svetu in sicer med najvišje razvitimi živalmi, opicami. Že iz kratkih navedb v pričujočem članku je razvidno, da današnja znanost razpolaga z izredno finimi metodami, ki nesporno dokazujejo sorodstveno stopnjo raznih organizmov. Kaj nam torej pove ta »serodiagnostična metoda« o krvnih vezeh med človekom in opicami?

Če krvnemu serumu kunčje krvi, ki smo jo na opisan način senzibilizirali (»obdelali«) s človeško krvjo, dodamo zaporedoma serum človeku najbolj sličnih opic, vidimo sledeče: serum orangutana daje slabo oborino, gorile že močnejšo, serum šimpanza pa skoro popolnoma isto oborino kot človeški. To dejstvo je v toliko bolj zanimivo, ker tudi druge okolnosti izpričujejo, da je šimpanz (neka afriška opica) od vseh danes živečih opic človeku najbolj soroden. Iz tega pa še ne sledi, da se je človek razvil morda iz šimpanza! Dejstva, o katerih tukaj ne moremo razpravljati, govorijo za to, da sta imela tako človek kot šimpanz istega prednika, iz katerega se je ena veja razvijala v smeri šimpanza, iz druge pa se je — seveda po dolgih stotisočih let — razvil človek.

Umetnost Lojzeta Spacala

Naš tržaški rojak, akademski slikar Lojze Spacal še zmerom razstavlja svoja novejša in najnovejša dela v umetnostni galeriji »Trieste« v ul. XX. septembra 16. Njegova razstava je deležna velike pozornosti ljubiteljev in poznavateljev lepih umetnosti.

Po ogledu razstave sem se razgovarjal z dvema široko razgledanima tovarišema, od katerih je bil prvi odločen občudovalec in zagovornik Spacalove umetnosti, drugi pa, prihajajoč iz popolnoma drugačnega ambienta, se ji nikakor ni mogel približati.

B: »Že leto dni si prizadevam, da bi doumel Spacalovo slikarstvo, pa se nikakor ne morem vživeti vanje. Stojim pred njegovimi slikami, jih gledam, a ostanem neprizadet. Slike drugih umetnikov mi govorijo, mi zmerom nekaj povedo, a Spacalove se mi zdijo, kot bi bile neme.«

A: »Name učinkujejo ravno obratno. Vzburkajo mojo notranjost, govorijo mi in se mi zdijo polne življenja in notranjega bogastva.«

B: »Težkò to razumem. Oblike njegovih predmetov, predvsem ljudi, se mi zdijo nekako težke, okorne, da ne rečem naravnost brutalne.«

A: »Pav o tem se je zadnjič neki italijanski kritik izrazil, da vidi v delih Lojzeta Spacala neko elementarno, takorekoč balkansko silo. Ne smeš pa pozabiti, da ima Spacal v mnogih slikah tudi izrazito liričnost. Vzemi samo poezijo njegovih barv in tonov...«

B: Da, Spacalove barve so nekaj posebnega, to sem tudi sam opazil. Žive so, polne . toda to me še zdaleka ne zadovoljuje.«

A: »Kaj pa njegova bogata iznajdljivost v kompoziciji? Samo primerjaj njegove kraške motive, vasi in pokrajine, ali pa človeške skupine, kot n. pr. v njegovem »Varietè-ju, v njegovih »Mesečnicah« itd. To so vendar dela, ki človeku nekaj povedo.«

B: »Res je, Spacalove slike so vsebinsko bogate in raznolike, vendar me puščajo hladnega, mi ne govorijo...«

Vmešal sem se v pogovor in opozoril, kako je bila pred kakimi štiridesetimi leti v Ljubljani sprejeta prva razstava naših impresionistov z Jakopičem in Jamo na čelu. Ljudje so se ali smejali ali pa se prijemali za glavo.

B: »To je povsem nekaj drugega. Gledal sem n. pr. slike slovenskih impresionistov v stanovanju svojega prijatelja, pokojnega dr. V., in moram reči, da so me popolnoma očarale. Toda tovariša, roko na srce: Ali bi si želela imeti v svoji sobi razobešeno kako izrazito Spacalovo sliko?«

A: »Gotovo. Iz njih izžareva sila in moč umetniške individualnosti in to učinkuje nedvomno vzpodbudno. Pa saj ljudje spočetka tudi Jakopičevih slik niso kupovali; a danes? Danes občutijo vsi njihovo barvno polnoto, njihovo demonično razgibanost kot nekaj lepega, čudovitega, pridobitve vrednega.«

Opozoril sem na primer Van Gogha, čigar slike so veljale njegovim umetniško razvajenim pariškim sodobnikom kot vir grozote in neužitnosti.

«Do umetnika, ki utira s svojim delom nova pota, se je treba priboriti,« sem dejal. »Umetniki sami, ki so vsi prevzeti od svojih notranjih odkritij in ki takorekoč noč in dan živijo v njih, te slabosti nas ljubiteljev pogostoma ne upoštevajo dovolj. Ker je njim vse jasno, menijo, da mora biti tudi gledalcem vse jasno. To pa nam postane šele, če se nam posreči odkriti tajni ventil, skozi katerega moremo smukniti v notranji, pogostoma tako bogati svet umetnika. Samo če dobiš ta skriti vhod, lahko n. pr. razumeš med pesniki kakega Baudelaireja, E. A. Poja ali tudi našega Prešerna. In šele spoznaš, kako preprosti so v bistvu vsi umetniki...«

B: »Vse to priznam, vendar bi se še zmerom pomišljal razobesiti v svoji spalnici sliko, kakor je n. pr. Spacalova »Mesečna podoba«, ki je morda močna, vendar me pa navdaja z nekakšno grozo...«

»Prav«, sem mu odvrnil. »Vzemimo, da je tvoja soba opremljena s secesionističnim pohištvom, s kopico nesmotrnih čičk in drobnarij, s sladkimi romantičnimi in medlo realističnimi slikarjami. Mednje postavi Spacalovo sliko in — bila te bo v obraz. Toda obrniva problem. Predstavljaj si moderno, smotrno, stvarno opremljeno sobo in razobesi po stenah Spacalove in njihovemu duhu sorodne podobe. Videl boš, da je vse v najlepšem skladu. Postavi v ta jasni, stvarni in močni ambient kak romantičen kič — no,, ta te sicer ne bo počil po glavi, pač pa ti bo iz njega zasmrdelo po parfumirani laži, da te bo sram in boš sliko takoj spet postavil v zaprašen kot, kamor spada...«

B: »Če je temu tako, potem mi ne preostane drugega, kot da se potrudim in odkrijem tajni ventil, ki vodi do Spacalove umetnosti.«

A: »Storil boš prav in ti tudi ne bo težko, zakaj Spacal je resničen umetnik. Odkril boš v njem neko prvobitno silo, neko silno oblikovalno strast, ki osvaja. Oblika in barve njegovih podob so v strogi sovisnosti od problema, ki si ga je zastavil. Zato se slepo ne pokorava diktatu posameznih objektov in njihovih realnih oblik in barv. Vse je pri njem v službi celote. Naj predstavlja njegov zasnutek socialen motiv, naj sega v globino problematike človeškega srca, ali naj podaja življenje »mrtvih« predmetov kakor v »Prazniku stvari«, povsod in v vsem boš zasledil divjo gorečnost umetnika, ki gre svojo ravno pot naprej. Spacal je samosvoj in neprestano odkriva nove svetove. Gre sunkovito naprej kakor raketa, pri kateri proži prvi pogon drugega itd. Njegovim delom se pozna, da jih je ustvarjal človek, ki veruje vase in v svoje umetniško poslanstvo.«

Vladimir Bartol

Nekaj zanimivih pogledov v različne vede

Shakespeare-jevi junaki.

O Shakespeare-ju, tem največjem dramatiku angleške in svetovne literature (1564 -1616), se je že mnogo pisalo. Z raznih vidikov ga je obdelovalo nešteto občudovalcev. Pojavil se je pa profesor Crock, Amerikanec, ki se je spravil nadenj s prav posebne strani. Dognati je hotel zgovornost njegovih junakov. Izračunal je, da je Hamlet najbolj gostobeseden med vsemi. Govori 1569 vrst. Za njim prihaja Rihard II. s 1169 in Othello z le 888 vrstami. Junakinje niso tako zgovorne. Največ govori Kleopatra (600), Desdemona (269), Macbeth (261) in Julila se zadovoljuje celo samo s 97 vrstami. Ene cele počitnice je uporabil dr. Crock za to temeljito in vestno razpravo, ki se je končala tako katastrofalno za ženski spol.

*

Utripi žile.

Žila utriplje pri otroku 140 krat, pri dečku 90 krat, pri mladeniču 80 krat, pri možu 70 krat in pri starčku 76 krat v eni minuti. Število utripov se izpreminja po letnih časih. Mož našteje pozimi 72, spomladi 70, poleti 67 in na jesen 69 utripov v vsaki minuti.

Roparske ribe so zelo požrešne

Na severu so ujeli polenovko, dolgo 80 cm. V njenem želodcu, ki je zavzemal skoraj vso telesno notranjost, je bilo dvanajst rib, 15-20 cm dolgih. Poleg tega je imela še štiri ribe v žrelu, ki jih je pa izpljunila.

*

Muzikalična mačka.

Domenico Scarlatti, italijanski skladatelj, svoje dni največji pianist Italije (1685-1757) je imel mačko. Da si skrajša pot, je stopala mačka nekoč po tipkah. Scarlatti je poslušal, dobil pobudo, sedel in kmalu zložil svojo znano «mačjo fugo». Scarlatti je zložil nad 300 skladb, večinoma liričnih sonat.

*

Izpodnebnik Sibirski

30. junija 1908. je padel ob reki Tunguski izpodnebnik v sibirsko stepo. Sto in sto kvadratnih km je pokrival plamen. Izračunali so, da je padal s hitrostjo 70 km na sekundo. Če bi bil padel na kako glavno evropsko mesto, bi le zemljevid pričal, da je na tistem mestu stalo to in to mesto.

*

Hranilna vrednost mesa.

Pri natančnih poskusih so dognali učenjaki, da ne izgubi meso prav nič svoje hranilne vrednosti, naj se že meso kuha, naj zmrzne in zmrzlo hrani. Tako meso prav nič ne zaostaja za surovim, kar se tiče hranilne vrednosti.

*

Kitajski zid.

Glavni zid je dolg približno 3000 km, kar bi se ujemalo z daljavo Oslo— Tripolis ali London—Leningrad ali Liverpool—Angora. Dolgost celega zidu z vsemi različnimi odcepki znaša več ko 4000 km. Če bi živela bitja na Marsu in če bi imela take daljnoglede, kakršne imamo mi, bi videla kitajski zid kot edino človeško stavbo na zemlji; tega mnenja je večina astronomov. Kitajski zid je doslej največje obrambna zgradba na svetu.

*

Kakor v kakem romanu.

V neki neznatni pariški kavarni sta igrala gosta biljard. Nenadoma poskoči krogla z zelene mize, ubrišе jo skozi odprto okno in pade v vilo na nasprotni strani ulice, kjer se je mačka tako prestrašila, da je prevrnila gorečo petrolejko. Nastal je požar. Igralca sta vse to videla in šla takoj gasit. Vhod v vilo je bil zaprt. Vdrla sta vanjo s silo, gospodinja, starka, jima je prišla nasproti, ustrašila se obeh tujcev in padla mrtva na tla. Stiska je bila bogata, hotela je zapustiti vse svoji nečakinji, zaročeni s trgovcem, ki se je lotil velikih podjetij, zanašajoč se na doto svoje zaročenke. Ta ni dobila nič, trgovec se je ločil od nje in vložil tožbo proti obema igralcema.

HOTEL ŠANGHAJ

21
Roman
VIKI BAUM
Poslovenil
FRAN ALBRECHT

Jelena Trubova je bila ruskega rodu. Kot otrok je na begu iz Rusije izgubila starše in brata ter se znašla v nekem postajnem poslopju, kjer so jo pobrali Čirikovi. Z njimi je živela v Carigradu, Beogradu, Budimpešti in prišla končno na Dunaj, kjer je Čirikova odprla lepotni salon. Jelena je bila zelo lepa, a tudi silno častihlepna; sama se je napravila za kneginjo in hotela vedno in povsod dokazovati, da je nekaj boljšega od drugih.

Na Dunaju se je pričel Griša Čirikov učiti violino in njegov oče je veliko dal nanj. Gospod Čirikov je delal pri nekem neznatnem listu, ki so ga izdajali Rusi. V kuhinji je zbrozgala madame Čirikov neko kremo za obraz, o kateri je trdila, da jo je vedno uporabljala Pavlova. Jelena je pohajala po Kärntnerstrasse in si ogledovala izložbe odličnih trgovin, nobena podrobnost izstavljenih oblek ji ni ušla; v dvoriščni izbi, ki jo je delila z obema Čirikovima hčerama, je napravila majhno krojačnico, kjer je šivala zase in za družino pa še za nekatere posamezne ruske znance obleke, ki so bile ohlapno izdelane, a so imele nek poseben šik. S štirinajstimi leti je izstopila iz šole, za silo izobražena, in vstopila kot učenka v velik krojaški salon. S petnajstimi leti so jo odvedli od šivalnega stroja in jo porabljali za prednašanje oblek. Kupci, ki so prihajali iz podeželskih mest na Dunaj, so jo obkrožali z okornimi ponudbami. Jelena se je delala, kot da nič ne sliši. »To je ruska velika kneginja,« je šepetala ravnateljica svojim odjemalkam. Jelena je bila trudna in sitna, ko je prihajala zvečer domov. Madame Čirikov je s trpečim glasom poročala o preizkušnjah, ki so jo spet doletele ta posebni dan. Ko je bila posoda pomita, se je preselil Griša z notnim pultom in goslimi v kuhinjo, da bi lahko nemoteno vadil. Zvoki tankih tonov so prihajali skozi staromodna steklena vrata. Čirikovi hčeri sta razložili samovar na dele in čistili med. Gospod Čirikov je polagal pasianso, pri čemer je tiho zavzdihnil, če se nj izšla. Madame je postavila predse košaro s svilenimi nogavicami, ki jih je bilo treba zakrpati. »Kratka krila si je sam zlodej izumil,« je rekla razhudena. Košara je stala pred njo, ona pa je držala roke v naročju. »Ne morem več,« je dejala madame Čirikov z dramatično resignacijo. Dekleti sta se pričeli pričkati. Griša je pomolil glavo skozi steklena vrata. »Pri takem vpitju se ne morem koncentrirati,« je potožil. Zmerom so stanovali Čirikovi v pretesnih stanovanjih, nikdar ni zadoščal denar, ki so ga zaslužili. Madame se je zadolževala, da je lahko plačevala dolgove. Gospod Čirikov se je od časa do časa zagnal v polet, investiral dve sto avstrijskih šilingov v podjetje kakega drugega Rusa. Nikoli ni bilo nič s temi podjetji. Jelena je nemo sedela med drugimi, ko da ne sodi k njim. Skrbno si je manikirala nohte, si šivala nov okras za bluzo in natikala pajčolan na svoj klobuk.

Iznenada je dobila madame svoje popadke. Bila je to tajinstvena bolečina v hrbtu, ki je noben zdravnik ni mogel pojasniti pa tudi ne odkriti. Ječe se je naslanjala na moža in se v spremstvu sočutnih pogledov obeh hčera opotekla v spalnico. Jeleni je bilo ukazano pripraviti vrečice z vročimi otrobi, ki so bili edino sredstvo, katero je po vsem videzu pomagalo. »Spet teater!« je rekla z odporom. Zoprno ji je bilo biti v kuhinji sami z Grišo, kajti Griša se je pred kratkim zaljubil v svojo krušno sestro. »Jaz bi poskusila z britjem,« je rekla v govorici manekinov, ko se ji je približal z obrazom. »Dvakrat na dan se brijem,« je zagotovil Griša, in to je bilo res. Vzlic temu so mu bila lica raskava in modrikasta. »Močna brada je znamenje temperamenta,« je rekel užaljeno, pa vendar ponosno in vzel spet gosli pod brado. »Saj ne veš, kaj se godi v meni,« je rekel in pričel igrati. »Saj še vedeti nočem,« je odgovorila Jelena. Kuhinja se je polnila z zoprnim duhom po vročih otrobih. Jelena jih je stlačila v vrečice, ki so bile izdelane iz starih nogavic gospoda Čirikova; še njenim prstom se je gabilo, vsakemu posebej. Griša je odložil gosli in segel po nji, ko je hotela iz kuhinje. Pahnila ga je od sebe. »Kaj ti pride na misel,« je zakričala pridušeno, da ne bi slišali v sobi. Mahoma je imela vse lice v solzah, ki so jo oblile proti njeni volji. »Za božjo voljo,« je rekel Griša. »Za božjo voljo, Jelenka, kaj pa je? Kaj ti je.« — »Pusti me no, tako sem nesrečna,« je zamrmrala in zaprla vrata za seboj. Griša je vzel gosli. Če ne bi bila tako brez srca, bi bila srečnejša, je pomislil.

Jelena ni vedela natančno, ali ji je bilo šestnajst ali sedemnajst let, ko jo je vzel gospod Leibel, šef in lastnik krojaškega salona, s seboj v Pariz. Bil je topel september in gospod Leibel je šel v Pariz, da bi si ogledal in nakupil nove modele. »Dober okus imate in znate ravnati z odjemalci, Leni. Lahko mi pomagate v Parizu. Pri tem se prištedijo potni stroški za vas,« je rekel stvarno. Jelena pa je dobro vedela, kaj pomeni to vabilo. »Premislila si bom,« je rekla, čeprav je bila trdno odločena, da pojde z njim.

»Radi bi videli, da bi bila lepo oblečena. Tvrdko bom morala dostojno predstavljati,« je rekla dva dni pozneje. »Treba mi je samo še ročne torbice, ampak boljše kvalitete, ceneno imam sama,« je rekla zadnji dan. »Ne vem še, alj me bosta krušna roditelja pustila na pot,« je rekla znova, čeprav še mislila ni na to, da bi Čirikovim sploh kaj povedala o tej zadevi. In tako se je zgodilo, da je sedel stari, kakor so imenovali gospoda Leibla v trgovini, na žerjavici, in da je bila Jelena prvovrstno opremljena, dokler ni v zadnjem trenutku privolila, da sprejme povabilo, po katerem bi segla vsaka manekinka z obema rokama.

Gospod Leibel je bil petdesetletnik, ki je nosil dobro skrojene obleke in si domišljal, da je podoben Menjouju, najnovejšemu ljubimcu v filmu. Ta laskavi vtis o sebi je dobil zato, ker se je prečesto pogledal v salonu v zrcala, ki so bila vsa tako brušena, da so kazala odjemalce bolj sloke kot so bili. Imel je brezpogojen čut za kvaliteto in bil v tem pogledu pristen Avstrijec. Kvaliteta v blagu, v oblekah, v vinu, v jedeh, v parfumih in v ženskah. Jelena je bila visoka kvaliteta, prima, prvo-

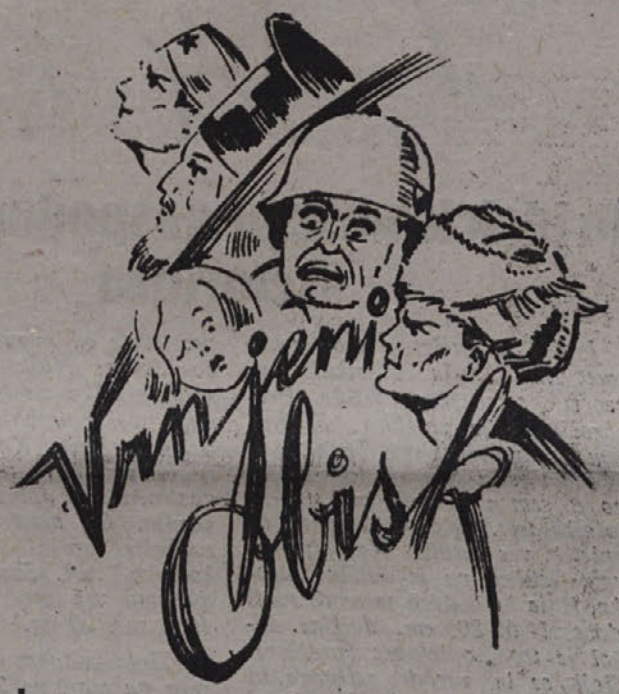

V prihodnji številki
NOV ROMAN
„Vrnjeni obisk“
s prvim delom
„Konec grofa Montekrista“
Napeta, zanimiva vsebina iz življenja in delovanja sovjetskih partizanov.

razredna. Tako lepo je bilo to dekle, tako rojena dama, tako svesta si, da je bil gospod Leibel, ki se je zmerom imel za velikega ženskarja, malce v zadregi, ko mu ni delala prav nič preglavic in se kar pokorila njegovim željam. A Jelena je računala s starim v svojih načrtih že davno prej, preden je občutil on ta gomazeči nemir v sebi, s katerim je pristal zdaj v pariškem hotelu, z nezaklenjenimi vrati med svojo in njeno sobo. Gospod Leibel je spadal k najvsakdajnejši vrsti tistih zakonskih mož, ki so doma najboljši soprogi in očetje in si na poti radi kaj privoščijo, ker vse to, kar se zgodi izven njih domače sfere, tako ali tako ne šteje.

»Rad imam svojo ženo,« je rekel, ko je sedela Jelena že s'ečena na njegovi postelji. In Jelena mu je s hladnim in porogljivim nasmehom pritrdila. »To se razume — saj to sama dobro vem.«

Hotela je stran od Čirikovih, stran od Grišine neznosno sentimentalne zaljubljenosti. Vsako sredstvo, ki ji je odprlo pot do lastnega življenja, bi ji bilo dobrodošlo. Zjutraj se je Jelena sede in uživaje v kopeli čudila, zakaj počno tako reč s to tako preprosto stvarjo. Gospod Leibel pa se je počutil, ko si je nadeval svoj toliko priporočani steznik za dobro oblečene gospode, malo razočaranega in ohlajenega. Ljudje imajo prav, je pomislil, ki pravijo, da so izredno lepe ženske najslabše v postelji.

KULTURA

O rojstnem dnevu
Frana Levstika

Letos dne 28. septembra je minilo sto petnajst let, odkar se je rodil v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah na Dolenjskem eden največjih slovenskih mož v drugi polovici preteklega stoletja — pisatelj Franc Levstik.

Ob tej priliki še prav posebno občutimo in doživljamo vso njegovo veličino. Njegov nastop pri Slovencih ne pomeni samo prevrat v svetu naše literature, ki je naš književni razvoj pospešil, poglobil in obogatil; prav tako, a mogoče še veliko pomembnejše je dejstvo, da moramo v Levstiku videti rojstvo novega slovenskega človeka. Majhne razmere njegovega časa so ga rodile, duševnega velikana, ki je v borbi za odkritosrčnost in resnico, priznavajoč jo povsod, kjer koli jo je našel, moral nastopiti zoper življenjski in kulturni red, ki je takrat vladal v naši domovini. Kakor je pozneje Ivan Cankar mogel in moral reči o sebi: „Ne v areni literature, v areni življenja sem stal!“ — tako veljajo le-te besede tudi za Levstika. Tudi on je bil vsestranski, to se pravi, tudi on je gledal na življenje kot na celoto med seboj zvezanih pojavov. Spoznal je bil namreč, da se vse oblike življenja porajajo vedno iz enega samega središča, namreč iz močnih človeških osebnosti, in da je prav v tej povezanosti človeka z življenjem in posameznika s celoto skrivnost ljudskega zdravja, moči in napredka. Čas sam mu je z dogodki, kakršnega pomeni n. pr. marčna revolucija l. 1848., prišel nasproti. Tudi tam je bil namreč poudarjen upor po pravičnem redu stremečih narodov, ki so zahtevali vsaj toliko svobode, da bi mogli živeti, ustvarjati in napredovati. Ti dogodki so vplivali kajpada tudi na Levstika, čigar poznejše pisateljsko delovanje je vseskozi poganjalo iz osnov slovenstva ter raslo in se hranilo iz idej demokracije in napredka.

Pomen Levstikovega dela pa nam postane še jasnejši, če si predočimo takratne kulturne razmere pri nas. Bil je to čas, ko sta v našem javnem življenju neomejeno vladala Bleiweis in njegov konservativni staroslovenski krog, čas, ko se je zdravo narodno navdušenje izpreminjalo v rodoljubno in prvaško laž. To je imelo za posledico tudi diletantizem na vseh področjih, ki pa sta ga še podpirali duhovna ozkosrčnost in pa merilo ljudi po strankarskem pripadništvu, ali pravilneje po klikarstvu namesto po resnični etični in delovni vrednosti človeka. Zoper vse to se je upri Levstik, ki je staremu duhu postavil nasproti novega in poudaril nasproti diletantizmu in koristolovju resnične vrednote znanja in sposobnosti. Jasno je, da se je moral pri tem delu ozreti za velikimi vzorniki preteklosti, domačimi kakor tujimi, za Prešernom, Karadžičem in drugimi. Razodene pa se nam iz tega tudi občudovanja vredna Levstikova mnogostranost: saj vemo, da je razen na leposlovnem področju deloval — in to z nič manjšim uspehom — tudi v kritiki, literarni zgodovini, v politiki, jezikoslovju, društvih, v žurnalistiki — skratka: povsod, kajti povsod je bilo treba postaviti slovensko kulturno prizadevanje na nove temelje. Levstik je vse te ogromne naloge spre-jel nase in izvršil s tem genialno delo, ki je prineslo Slovencem najlepših sadov.

Toda kljub temu da je bilo njegovo delo tako mnogostransko, je bilo vendar povsod in vedno opravljeno z velikim talentom. Lahko si mislimo, do kakšne dovršenosti bi se bil najbrž povzpel, če bi mu bilo dano omejiti se n. pr. na eno samo področje kulturnega udejstvovanja, recimo, da bi bil ostal samo in izključno leposlovni pisatelj. Zdi se, da je Levstik sam v sebi neredko čutil težko nalogo, ki jo je imel kot prvoboritelj kulture v majhnem, duhovno, socialno in politično zatiranem narodu, o čemer nam pričajo naslednje njegove besede: „Koliko velikanov na duhu bi lahko rodila naša zemlja, ko bi mogel biti vsak to, za kar je najpripravnejši!“ A tudi tako je dosegel mnogo, tako da ga moramo tudi kot pesnika in pripovednika šteti med naše najboljše pisatelje.

Približno sedem in dvajset let star nam je v enem letu podaril tri svoje najznamenitejše spise v prozi, namreč „Popotovanje iz Litije do Čateža“ „Napake slovenskega pisanja“ in „Martina Krpana“. Bilo je to l. 1858, ko je začel v Celovcu izhajati Janežičev Glasnik, leposlovni list, v katerem sta izšla prvi in tretji izmed omenjenih Levstikovih spisov, medtem ko so „Napake“ izšle v Novicah. Menda ni nobenega Slovenca, ki še ni bral imenitnega in tako krepko pisanega Martina Krpana! Že Stritar je rekel: „Kdor bo pisal enkrat zgodovino slovenske proze, on se bo moral ustaviti, ko pride do Krpana, pa pogledati nazaj — potem naprej in ločevati prozo pred Krpanom in za Krpanom. Kar je naših boljših prozaikov, vse je šlo za njim; saj je bilo pa tudi prav!“

Ta Stritarjeva sodba o pomenu Levstika pripovednika je docela točna. Pomisliti moramo samo, kaj smo Slovenci imeli pred njim: skoraj ničesar. L. 1836 je izšla sploh šele prva slovenska povest, Ciglarjeva „Sreča v nesreči“. Pozneje pa do Levstika nimamo še ničesar pomembnejšega. Šele Levstik je pokazal pot, po kateri naj bi odslej hodila slovenska pripovedna proza. Zavedajoč se, da mora prava narodna literatura koreniti v domači zemlji, tako v snovi ideji in občutju, kakor tudi po jeziku, značaju in načinu pripovedovanja, je vse to združil v svoj književni program. Videl je namreč, kako smo zaradi tujih, zlasti nemških vzorov opešali že jezikovno, to se pravi, da smo zanemarili svoj materin slovenski jezik, ki ga tedaj izobraženi Slovenec sploh ni več pravilno znal; lepo in pravilno ga je govorilo samo še preprosto ljudstvo. Prav tako smo se obenem navzeli pa tudi tujega duha, tujega načina mišljenja in čustvovanja. Zato je Levstik nastopil proti vsemu temu in je kar najodločneje zahteval povratek nazaj k ljudstvu in zemlji. Treba je pisati za ljudstvo in zajemati iz ljudstva; pisatelj mora ljudstvo poznati, mora vedeti, kaj ljudstvo misli, kako govori, kako živi. Kako naj piše slovenski pisatelj, je Levstik najjasneje povedal z besedami: da bi Slo-

(dalje na 6. strani)

Gospodarstvo

Zakaj se bori naš kmet v Brdih in na Goriškem

Nešteto člankov je že bilo objavljenih v našem časopisju in prav toliko resolucij poslanih na kompetentna mesta o odločni volji našega ljudstva za priključitev k materi Jugoslaviji. Brda in vse vasi Goriškega okrožja so v zadnjih tednih stopila v brezkompromisno borbo za dosego elementarnih pravic, ki pripadajo vsakemu svobodoljubnemu človeku.

Izven Jugoslavije ni politične svobode niti socialne enakopravnosti, o tem je vsak naš kmet prepričan. Ali to še ni vse. Še en važen faktor vznemirja našega kmeta v krajih, katere je francoska črta dodelila Italiji — in to je gospodarski faktor.

Italijanski neofašistični časopisi so v več slučajih omenili „koliko je Italija žrtvovala za gospodarski podvig Julijske Krajine". Dopisniki omenjajo o tem predmetu „cifre, non parole" („številke, ne besede").

Nekaterim našim krajem preti nevarnost, da padejo nazaj pod jarem tiste države, ki je našemu ljudstvu tudi na gospodarskem polju doprinesla v 25 letih suženjstva morje gorja in bridkosti. Tudi mi bomo prinesli na dan „cifre" (številke) in podatke, ne prazne besede, katere mora upoštevati svobodoljubno ljudstvo vsega sveta in predstavniki svetovnih demokracij. Številke naj tem ljudem povedo, zakaj se bori naš kmet v Brdih in po Goriškem in zakaj je v svoji borbi odločno brezkompromisen.

Celoten italijanski agrarni sistem, posebno po obmejnih krajih, je slonel na načelu oviranja našega gospodarstva, izčrpanosti in gospodarskega uničenja našega kmeta. Močno orožje v rokah italijanskih imperialistov in raznarodovalcev je bil celoten davčni sistem. Čim bolj je ljudstvo gospodarsko propadalo, s tem večjimi taksami se ga je obremenjevalo. Bilo je nešteto slučajev, da so siromaku prodali edino žival, ki mu je ostala za prehrano družine — kozo ali ovco. Ukinjene so bile naše kmetijske zadruge in kreditne ustanove. Namesto teh so vzpostavili „Agrarne konsorcije", ki so bili v rokah raznih kapitalistov in veleposestnikov. No, o tem smo že govorili v našem tisku. Dogajali so se pa še večji zločini na gospodarskem polju, ki so kmeta spravili na beraško palico.

Zaradi slabih letin in bolezni se je bil naš kmet večkrat prisiljen zateči k raznim bančnim zavodom, ki so mu zadali poslednji udarec — z brezvestno prodajo njegovega posestva — posestva, kjer je vsak meter zemlje prepojen z znojem celih generacij. Platno in škarje v tem zločinskem poslovanju je imela italijanska imperialistična „Ente Nazionale per la Rinascita Agraria per le tre Venezie".

Tu lahko prinesemo nekaj podatkov in številk o gospodarski in raznarodovalni politiki italijanske vlade, ki je v ta namen izkoriščala obupen ekonomski položaj našega kmeta na Goriškem.

„Ente Naz. per le tre Venezie" je z dekretom z dne 14. 2. 1929 št. 349 dobil značaj juridične osebe. Potrebni kapital so dali zavodu na razpolago „a fondo perduto" (!) denarni zavodi Opera Nazionale per i Combattenti (Zavod za pomoč italijanskim bojevnikom prve svetovne vojne in zaslužnim fašističnim borcem), „Istituto Federale Casse di Risparmio delle tre Venezie" in še nekatere druge banke. Že iz samega dejstva, da so ti zavodi vložili kapital „a fondo perduto", da slutiti, da ne gre za ustanovo s pridobitnimi, temveč s političnimi cilji. Glavno vlogo pri likvidaciji naših kmetij na Goriškem so v zvezi z „Ente-jem" igrala „Cassa di Risparmio" v Gorici in „Istituto di Credito Fondiario" v Veroi. Kmetje so dobili pri teh zavodih dolgoročna posojila. Omeniti je, da so notarska dela, vknjižbe posestev in razne druge formalnosti znašale večkrat četrtino celotne vsote, katero je kmet dobil v posojilo. Ti stroški in prvi obrok, kar je moral kmet odplačati v težkih letih ograrne krize (1929-1933) so bili pogubonosni za našega kmeta. Kmetje so se znašli v hudi stiski. Dolgov niso mogli odplačati in ker je bilo drugih kupcev, so enostavno odkupili posestvo za majhen denar omenjeni zavodi. Pod pretvezo nujne potrebe tekočega denarja in ker posestvo niso mogli upravljati, so prodali ti zavodi naša kmečka posestva zavodu „Ente per la rinascita agraria per le tre Venezie".

Tukaj lahko navedemo v podkrepitev naših trditev nekaj številk in dejstev: Dne 15. 12. 1934 je bila sklenjena v Benetkah v palači Franchetti kupno prodajna pogodba med omenjenima zavodoma in „E.R.A." per le tre Venezie". Iz omenjene pogodbe je razvidno, da je „Ente" kupil na Goriškem 160 posestev s hišami, hlevi in drugimi nepremičninami za skupno vsoto Lir 2,400.000.— Iz podatkov, ki jih imamo na razpolago, je bilo na Goriškem prodanih 250 slovenskih posestev v skupni izmeri 2340 ha površine. V odkupljene kmetije, katere so večkrat združili v večje komplekse, so naseljevali kolone (favorizirane so bile številčne družine) iz starih italijanskih pokrajin in to ljudi, o katerih se je Ente prepričal, da so politično neoporečni. Zahtevalo se je namreč od doseljenih kolonov ne samo moralno in civilno nego tudi politično neoporečnost. Pri roki imamo spis vprašalnih pol od italijanskih fašističnih oblasti, iz katerih je razvidno, da je moral biti kmet predvsem politično zanesljiv in zvest hlapec režima.

Večina prodanih posestev na Goriškem se nahaja vzdolž naše zapadne etnične meje, iz česar se da sklepati, da je imelo delovanje „Ente-a" obenem ekspanzionistično tendenco z infiltracijo italijanskega življa v čisto slovenske kraje.

To so bridka življenjska dejstva, ne prazne fraze, beneški levi in razni grbi „contejev in patricijev", ki so vrgla naše ljudske množice na zapadni meji naše domovine v borbo na življenje in smrt in to se mora upoštevati, ker drugače ne bo miru v tem predelu Evrope.

Dr. Fran Juriševič.

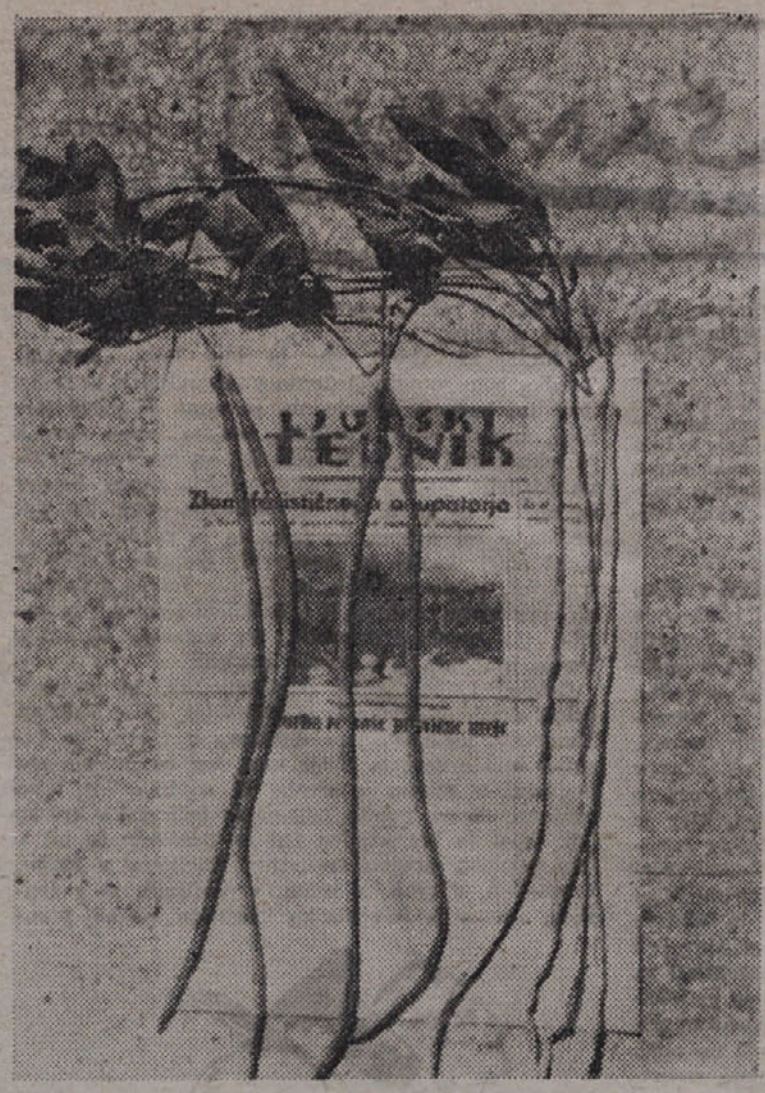

Pridelek našega gospodarskega svetovalca

Junija je prišel v moj urad kmet iz Domja z različnimi vzorci semenskega fižola. Priporočil mi je posebno drobno seme rožno-rjavkaste barve.

Fižol sem vsadil 15 junija, po 5 semen skupaj, pri starem latniku trte. Zelo se je razvil in opletel ves latnik. Najbolj karakteristična pa je dolžina stroka, ki je že v dveh mesecih rasti dosegel 60-80 cm. dolžine. Fižol je torej opletanec (preklar). Goji se le zaradi zelenega in mehkega stročja, ki je skoraj brez niti. Priporočamo ga za nadaljne poskuse vrtnarjem tržaške okolice, ki imajo na razpolago vodo za zalivanje. Cvete skoraj neopazno; iz cvetja se razvije stročje kot da bi iz njega izlezla zelena gosenica. Zanimivo je pri tem fižolu, da ne cvete obenem, marveč postopno ves mesec in še več. Pri meni n. pr. cvete od avgusta naprej še do danes. Najbolj mu ugaja srednje težka zemlja. Od hranilnih snovi potrebuje največ kalija in fosforja. Kot ostale vrste fižola potrebuje tudi naš „dolgostročnik" dobro pognojeno zemljo. Od umetnih gnojil mu najbolje ugaja superfosfat in kalijeva sol. Superfosfat podorjemo tik pred saditvijo (na 1000 m . 20 kg.)

Fižol spada med okopavine in zato ga moramo 2 krat okopati, in to prvič ko je dobro ozelenel in drugič ko so fižolovi grmi dobro ped visoki. Stročje, namenjeno za seme, moramo pustiti, da dobro dozori in se posuši. Preden ga damo v shrambo, ga moramo razkužiti. O razkužilih smo v „Ljudskem tedniku" že govorili.

Dr. Fran Juriševič

Vprašanja in odgovori

Kaj pomeni pri zadrugah »omejeno ali neomejeno jamstvo ali zaveza«?

»Zadruga z omejeno zavezo ali z omejenim jamstvom« (kratica: z. z o. z. ali z. z o, j.) pomeni, da član jamči za obveze zadruge s svojim deležem tolikokrat, kolikor je omenjeno v pravilih, V pravilih stoji n. pr.: Jamstvo je dvakratno. — To pomeni, da član jamči z dvakratnim deležem. Ako delež znaša 500 lir, član jamči še s 1000 lirami, kar znaša dvakratni znesek deleža. V slučaju torej, da zadruga propade in da izguba presega vplačani delež in jamstvo, je član dolžan plačati za kritje obvez zadruge, poleg že vplačanega deleža še 1000 lir.

»Zadruga z neomejenim jamstvom« pa pomeni, da član jamči z vsem svojim premoženjem. Če taka zadruga propade in izguba zadruge presega zneske deležev, so člani dolžni plačati ves dolg zadruge, tudi če ta presega vrednost njihovega premoženja.

S čim lahko nadomestimo krmo, ki jo letos tako primanjkuje?

Namesto krme se porabi lahko vse vrste slama, kakor: ajdova, bobova, fižolova, grahova, koruznica itd. Poberi vso koruznico, spravi jo pod streho, posuši jo in zloži v kupe, prav tako posuši tudi vse vrste listja kakor zeljno, pesino, repno itd. Tem krmilom prideni krepka krmila kot otrobe, razne vrste tropin kakor lanene, bučne, bombaževe, bukovega žira, grozdne, pivine itd. Divji kostanj je dobra krma za prašiče.

Koliko časa lahko pustimo zimsko sadje na drevju?

Zimsko sadje naj ostane na drevju do popolne zrelosti. Kožačno listi rumenetj in se pecelj lahko odloči od veje, če plod malo zasučemo, je sadje zrelo. Sadje ne sme ostati predolgo na drevju, posebno v deževnem in meglenem vremenu. V drugi polovici oktobra toplota ne vpliva več na zorenje sadja. Ob vlažnih dneh sadje odpada. Zrelo sadje dobro prenaša jesensko slano. Čim pa nastopi ostrejši mraz, je treba sadje takoj spraviti z dreves.

Organizacija tekstilne proizvodnje na Slovaškem

Praga (IP) — Vsa tekstilna proizvodnja na Slovaškem je bila načrtno organizirana in je včlenjena v tri narodna podjetja, in sicer v podjetju Bata v Šimovanih in v podjetju Slovena v mlini. V celoti je bilo organizirano v nova narodna podjetja 20 tovarn s 7.000 delavci. V kratkem pade odločitev o organiziranju tovarn bombažnih prediv, predelovanju konoplje, pletenin in konfekcij.

(glej 5. stran)

Ob rojstnem dnevu Frana Levstika

venec videl Slovenca v knjigi, kakor vidi svoj obraz v ogledalu. Levstik sam je dal prvi zgled v Martinu Krpanu, ki v jeziku in snovi, pa tudi v načinu pripovedovanja vseskozi ustreza načelom, katera je Levstik razvijal o umetnosti. Toda napačno bi bilo misliti, da Levstik ni imel nobenega drugega namena, kakor zapisati preprosto narodno zgodbo. Kakor Peter Klepec ali Hlapec Jernej predstavlja tudi Krpan vtelesitev slovenskega narodnega genija v borbi za svobodo, zunanjo in notranjo. „Levstikov Krpan bi naj bil roka, razsvetljena od luči narodnega jezika, ki kaže v umetnosti in politiki pot do oživotvorjenja slovenskega narodnega značaja", pravi o ideji te povesti urednik Levstikovega Zbranega dela dr. Anton Slodnjak.

Posebno pažnjo pa je posvetil Levstik našemu jeziku, zakaj skrb za čistost slovenskega jezika mu je postala najvažnejša življenjska dolžnost, ki so mu jo narekovali najčistejši narodni nagibi, kajti videl je, da je ohranitev narodnega jezika najboljše orožje nasproti tujstvu. In v boju proti le-temu si je postavil geslo iz svojega „Tugomera":

„Trd bodi, neizprosen,
mož jekeln,
kadar braniti je časti
in pravde
narodu in jeziku svoje
mu

Zato je kritiki našega tedanjega literarnega jezika ter kritiki naše tedanje književnosti pridužil še kritiko naše tedanje politike. V „Napreju" in Celovškem „Slovencu" je zastopal odločno in radikalno pravice Slovencev v javnem življenju in pripravljal pot „mladoslovencem", ki so bili pravi učenci njegove politične nepopustljivosti. Cilj mu je bila popolna enakopravnost slovenščine in združena Slovenija; to je zagovarjal z vso silo in ostro nasprotoval politikom, ki so se zadovoljevali s trenutnimi uspehi in opustili zasledovanje končnega cilja. Tako je bil Levstik dejansko predhodnik naše narodno-osvobodilne borbe, ki si je prav tako postavila za cilj združitev vseh Slovencev v eni skupni domovini!

Popolnoma moramo pritrditi besedam, s katerimi je označil Levstika urednik njegovih spisov v Slovenskem biografskem leksikonu: L. je vogelni kamen našega kulturnega življenja v drugi polovici devetnajstega stoletja, ki je z velikim duhovnim naporom nosil na sebi vso težo dviga najprvotnejših ljudskih kulturnih dobrin v naš književni jezik, v vse panoge slovstva, kakor tudi v politično borbo za ohranitev naše narodnosti.

Njegovo delo je živo še danes, ko je minilo sto petnajst let od njegovega rojstva, kar priča, da bo živo tudi še poslej — dokler bo živelo slovenstvo.

Ženski kotiček

Sobne rastline

niso samo v prijeten okras naših stanovanj, ampak so tudi zelo koristne, ker nam svežijo zrak.

Pri pravilni izberi rastlin in s pravilnim ravnanjem lahko dosežemo, da nam cveto vse leto. Nega sobnih rastlin je v zvezi z napori, ki jih vrtnar v vrtu ne pozna. V sobah se moramo boriti z neenakomerno temperaturo, nezadostno svetlobo ter suhim in prašnim zrakom, zato je važno, kako rastline razmestimo.

Centralna kurjava zelo škoduje rastlinam, zato jih moramo postavljati daleč od grelcev. Najbolje je, da jih stavljamo na posebna stojala, tako da rastline lahko izmenoma izpostavljamo svetlobi, toplemu in svežemu zraku. Izbira cvetočih rastlin za navadno sobo ni težka: amarilisi, pelargonije, primule, krizanteme, ciklame in hortenzije so najbolj razširjene vrste sobnih rastlin, ki cveto pozimi. Med zimskimi rastlinami so posebno lepe azaleje, ki pri pravilni negi razvijajo nove poganjke celo v decembru in januarju. Tudi erika, krasni grmič z majhnimi rožnatimi in rdečimi cvetovi, cvete v zimskih mesecih. Za vse omenjene rastline zadostuje temp. 10—15° C. Še manj občutljive so primule, ciklami, hortenzije, amerikanski in remontantni nageljni ter fuksije; te rastline moramo od časa do časa zaliti, jim razrahljati zemljo ter poškropiti liste s svežo vodo.

Razen rastlin z bujnim cvetjem uspevajo pri nizki temperaturi tudi rastline z neznatnim cvetjem in bujno razvitimi listi, kakor asparagus, aspidistre in različne vrste bršljana. Lepa trajnica je ovijalka pasijonka, ki požene vsako leto krasne velike cvete; pred pomladjo ji moramo bujno odrezati stare poganjke. Prekrasne cvetove ima tudi filokaktus, toda kaktusi so bolj občutljivi in je treba z njimi zelo previdno ravnati, da cveto. Filokaktusa se vso zimo ne smemo dotakniti, tudi lončka ne smemo prestaviti, zalivati pa ga moramo od oktobra do aprila. Po obilnem cvetenju se od drugih rastlin razlikuje balzaminka. V zadnjem času so se pojavile nove vrste te rastline; posebno lepe so pestre barve lističev. Balzaminke cveto vse leto.

Klivija je ena najbolj trpežnih sobnih rastlin. Običajno cvete februarja in marca ter razvija 10-15 velikih cvetov, ki spominjajo na linijo. Če rastlino prenesemo v toplo sobo, čim se pokažejo cvetni popki, zacvete že v januarju.

V stanovanjih z višjo temperaturo lahko gojimo še več vrst rastlin. Zelo cvete v toplem prostoru gardenija — majhen, vedno zelen grmiček z belimi dehtečimi cvetovi, ki se pojavijo jeseni; če jo skrbno gojimo, cvete vse leto. Pri temperaturi 15-16° C. uspevajo tudi mnoge vrste begonij. Zimske begonije cveto precej neopazno, toda zato tem obilneje; na eni rastlini je hkrati tudi 30-40 cvetov. Listi begonije so zelo lepi in dekorativni.

Za okras oken so zelo primerne ampeleje, ki jih obešamo na stene v lončkih ali koških. Njih stebla se vijejo v lepih girlandah navzdol. Čim več svetlobe prepušča okno, tem lepše se razrašča viseče zelenje. Obstajajo pa tudi neobčutljive vrste teh rastlin, ki se naglo in lepo razvijajo tudi v severnih legah. Med take viseče rastline spada tudi izolepis. Ta potrebuje predvsem mnogo vode.

Poleti je bolje, da odnesemo izolepis kakor vse ostale lončnice, na zrak.

Če napravimo na zunanji strani okna polico, moremo na njej že od pomladi gojiti enoletnice, kakor heliotrope, levkoje, rezedo in pritlikave astre. V zabojih je tudi možno gojiti begonije, marjetice in spominčice.

Cvetoče lončnice stavimo v lesene zaboje ali večje lonce ter prazen prostor ob stenah napolnimo z mahom ali s šoto, ki morata biti vedno vlažna. Poleti zalivamo rastline najmanj dvakrat dnevno — zjutraj in zvečer.

Misli o ljubezni

BUFFON:

Ljubezen! Hrepenenje, v nas globoko vrojeno! Duša narave!
Neizčrpno počelo naše biti, najvišja sila, ki vse lahko stori,
in ki se ji nič ne more upirati, ki vse vznemirja in vse oživlja
in vse obnavlja! Božanski plamen, kal večnosti, ki vse oplaja
z dihom življenja! Dragoceno čustvo, ki edino more omečiti divja
in ledena srca, s tem da jih prežari s svojo sladko toploto! ...
Edinstven ploden vrelec vseh naslad, vseh strasti!
Ljubezen! kako te ne bi oboževali?

ZA ▫ BISTRE ▫ GLAVE

Rešitev iz prejšnje številke:

Križanka. — Vodoravno: A) alegorija; B) red; osa; lan; C) Ado; lak; oda; Č) gos; sto; tat; D) obal; selo; E) nad; alt; kal; F) Ida; rek; oči; G) jod; uta; naj; H) anatomija. — Navpično: 1. Aragonija; 2. led; oba; Don; 3. Edo; sad; Ada; 4. gol; sla; Rut; 5. osat; leto; 6. rak; ost; kam; 7. ilo, tek; oni; 8. jad; Ala; čaj; 9. Anatolija.

Kvadrat

	1	2	3	4
1	A	A	A	E
2	J	L	L	O
3	O	O	R	R
4	V	V	Z	Z

Vodoravno in navpično:
1. mesto ob Donu,
2. žensko ime,
3. ptica,
4. telo.

Dve posetnici

L. Arko	V. Ačko

DVE POSETNICI:

Kaj sta ta dva moža po poklicu?

Dopolnjevalka

N A — — — —
— N A — — —
— — N A — —
— — — N A —
— — — — N A

namen,
vednost,
država v Ameriki,
pomorščak,
kraj na Primorskem.

Črtice nadomesti s črkami: A A A E E I J K M M M N O O P R R R Z Z I

Ljudska modrost v pregovorih

Mnogo rok mnogo stori, a mnogo trebuhov mnogo poje.
„Morda" se pravi nič vedeti.
Mož beseda velja.
Nadloga skuša prijatelje.
Na druge kamenje meče, sam pa pod streho sedi.
Na en mah hrast ne pade.
Naglica ni nikjer prida.
Najbolje se podaja, kar je iz domačega kraja.
Najboljša je ravna pot.
Najboljša luč je Bog.
Najboljši prijatelj je jasna pogodba.
Na jeziku med, v srcu led.
Najprej štalica, potem kravica.
Največji slepci bi radi vidce vodili.

Odgovarja JOŽE KOREN — Založba Primorskega dnevnika, Trst.

FIZKULTURA

Borbenost je zmagala nad tehniko

Reprez. Trsta je izgubila proti reprez. Ljubljana 4:3.

V nedeljo je tržaška nogometna reprezentanca odigrala v Ljubljani nogometno tekmo proti reprez. Ljubljane. Na igrišču FD Svobode se je nabralo okrog 6000 ljudi, to je obisk, ki ga že leta in leta ni bilo na ljubljanskih nogometnih igriščih. Nekaj minut po štirih je pritekla na igrišče enajstorica Trsta v rdečih dresih, ki je bila burno pozdravljena od večtisočglave množice, ki je vzklikala: »Živeli dragi gosti«, Živela SIAU«, »Svobodo in pravico Trstu« itd. V teh vzklikih je slovensko ljudstvo izrazilo vso ljubezen in priznanje antifašističnim borcem Julijske krajine, ki so jo v nedeljo zastopali tržaški nogometaši. Takoj za Trstom so pritekli Ljubljančani, tudi pozdravljeni. Po izmenjavi cvetlic in daril se je pričela igra.

Tržačani so zaigrali izredno lepo ter so po tehniki, hitrosti in kombinacijah daleč presegali domačine. Izredno igro pa je Trst pokazal zadnjih deset minut. V neverjetno hitrem tempu je dobesedno oblegal nasprotnikova vrata. Vsaka akcija se je končala s strelom na gol. Cela toča strelov se je usula na ljubljansko svetišče, nekaj jih je končalo tik ob prečki, nekaj pa jih je v zadnjem trenutku rešil vratar. Tudi Ljubljančani so dobro igrali. Igralce odlikuje predvsem borbenost, manjka pa jim, kar je posledica dolgoletnega odmora, tehnike, hitrosti in kombiniranja. V prvem polčasu sta se moštvi razšli z neodločenim rezultatom 2:2. V drugem delu pa je Ljubljana po krivdi vratarja in deloma branilcev v 15' in 17' dosegla dva gola. Po teh golih je tržaška enajstorica zopet prijela vajeti v svoje roke in stalno napadala, vendar brez posebnega uspeha. Šele 4' pred koncem je Badovan znižal razliko na 4:3.

Drobne zanimivosti

Jugoslavija:Češkoslovaška 4:2. V nedeljo je češkoslovaška nogometna reprezentanca igrala v Beogradu proti jugoslovanski enajstorici. Po tehnično boljši igri je zmagala Jugoslavija s 4:2. To je že druga zmaga jugoslovanske reprezentance nad Češkoslovaško. V prvi tekmi, ki so jo igrali v Pragi, so Jugoslovani zmagali z rezultatom 2:0.

*

Nogometno prvenstvo Jugoslavije. V nedeljo so zaradi nogometne tekme Jugoslavija-Češkoslovaška odigrali samo eno tekmo za prvenstvo Jugoslavije. V Nišu sta igrali moštvi Železničarja in zagrebške Lokomotive. Zmagal je Železničar z 2:1.

*

Hajduk na gostovanju v Češki. Jugoslovansko moštvo Hajduk iz Splita, ki gostuje po Češkoslovaški, je odigralo dve tekmi. V soboto je v Pragi izgubil proti kombiniranemu moštvu Slavije in Bohemijansa s 6:2, v nedeljo pa z Bratislavo s 3:1. Izgubili so, ker so igrali takoj po dolgem potovanju in so bili utrujeni.

* * *

Zmaga Sovjetske zveze na vseslovanskem boksarskem prvenstvu v Pragi.

Minuli teden je bilo v Pragi končano vseslovansko prvenstvo v boksu med Sovjetsko zvezo, Jugoslavijo, Poljsko in Češkoslovaško. Zmagala je Sovjetska zveza z 38 točkami, sledi Češkoslovaška z 21, Poljska z 20 in Jugoslavija s 17 točkami. Med jugoslovanskimi boksarji se je najbolj izkazal Barbadoro, ki je v prvih dveh srečanjih že v prvem kolu položil na tla svojega nasprotnika. V tretjem srečanju ni nastopil, ker si je zvil prst. Vendar je kljub temu postal vseslovanski prvak v peresno lahki kategoriji s 4 točkami. Prvaki posameznih skupin so: **v muhji:** Zahar (ČSR) in Segalovič (ZSSR) s 5 točkami, **bantam:** Avdejev (ZSSR) in Krivocz (P) s 4 točkami, **peresno lahka:** Barbadoro (J) in Knjazov (ZSSR) s 4 točkami, **lahka:** Greiner (ZSSR) 6 točk, **polsrednja:** Szimura (P) 6 točk, **težka:** Korolev (ZSSR) 6 točk.

Kolesarska dirka po Rumuniji. V drugi etapi kolesarske dirke po Rumuniji je zmagal Rumun Sikomban, 2. Poredski (J), 3. Norhadijan (R), vsi v istem času, 4. Prosinek, 5. Bat (oba J). V prvi etapi pa je zmagal Francoz Roule pred Jugoslovanom Poredskijem. Vrstni red reprezentanc po dveh etapah je sledeč: 1. Jugoslavija, 2. Francija, 3. Rumunija, 4. Albanija.

Zelena kobilica

(P. Bažov)

Noč je postala temna. Po hišah so se tuintam videli ognji. Tovarna je mirovala — imela je letni odmor. Samo nad domovi so se dvigali šopi iskrev.

Čim bližje smo priveslali, tem tesnejše nam je bilo pri srcu. Tu je Glinka št. dve... Še ena ulica in potem je naša, Kamenuška.

»Naravnaj h kraju, Koljša. Nazadnje moramo le pristati.«

Obrnili smo k bregu, položili vesla v čoln, ga obrnili z nosom proti odprti vodi in ga odbili od brega. Sami smo po tankih deskah prišli na suho. Še šest, sedem hiš moramo preiti do slepe ulice, nato presečemo še Glinko št. 1, pa smo doma... Vendar ni bil nobeden od nas vesel. Vsak je samo pobrskal po svojem vedru in postavil na vrh največjo ribo.

»No, jaz bom rekel takole: zelenka nas je speljala. Saj nas je res!«

»Ti si čudak, Koljša! Rešili smo človeka iz nevarnosti, ti pa se bojiš materine šibe.«

»Kaj pa, dečki, ako je to kak konjski tat?«

Sprva sva kar preslišala to vprašanje, potem pa sva začela dokazovati Koljši, da je to stvar slabo premislil, da konjske tatove lovi ljudstvo a ne stražniki, da konjski tatje nimajo samokresov, da imajo le vrvi.

»No da, tudi jaz sem mislil, da ni tat,« naju je pomiril Koljuša. »Ampak, ko sva ostala sama, me je on sam spraševal o konjih. Rekel sem mu, da ima Žigan devet konj, on pa je rekel, da ga to ne zanima. Hotel je vedeti, kdo izmed kmetov ima še konja. Pa sem premišljeval, za kaj se mu gre.«

»Ali si mu povedal za konje?«

»Iz naše ulice sem navedel vse...«

»Kaj pa on?«

»Ne poznam teh ljudi, je rekel.«

»No vidiš! On bi rad kakega znanca, ki ima konja. Prepeljati ga je treba kam. Tako bo, da Dečki, kaj pa če bi povedali Grinši? On bi poiskal konja.«

»Pogodil si jo! Torej tako! Če mu poveš, se strinjam s teboj.«

»In jaz tudi.«

»Dobro, dečka! Jutri bomo zaprosili Grinšo.«

Ves ta razgovor smo imeli na bregu. Čoln je medtem odneslo že tako daleč, da smo ga komaj še videli. Treba se je bilo odpraviti domov.

»Oh, kaj se bo zgodilo?«...

DOMA

Matere vseh treh so bile še pokonci. Sprejele so nas »zelo toplo«, vendar ne povsem tako, kakor smo pričakovali. Pri meni in Petki očetov ni bilo doma. Že po prvih besedah smo takoj razumeli, kje da sta.

Tudi matere niso povpraševale, kakor ponavadi, kadar smo zakasnili: »kod tako dolgo? Kje si se klatil? Kod te je nosilo?«, ampak so takoj začele s kaznijo:

»Ti bom že dala, poditi se za odraslimi! Ali boš ostal doma, ali boš?«

»Odrasle so poklicali, kje si pa ti hodil?. Kdo je pa tebe klical? Kdo? Povej, kdo?«

»So tudi tebi ukazali strašniki, da greš? Tudi tebi? Ali so ti oni ukazali?«

»Ali si boš zapomnil? Boš? Si boš zapomnil?«

Vprašanja so bila, kot ponavadi v tistih dalnih dneh, podkrepljena pri enem s šibo, pri drugem s palico, pri tretjem — z očetovim pasom. Midva s Petko sva vpila na ves glas in odgovarjala na vsa vprašanja kakor je bilo treba, a potrpežljivi Koljuša je samo sopel in ihtel. Zato jih je dobil še več.

»Ti, moja nadloga! Ali mi boš odgovarjal? Ali boš? Ali boš?«

(Nadaljevanje sledi)

Teden v slikah

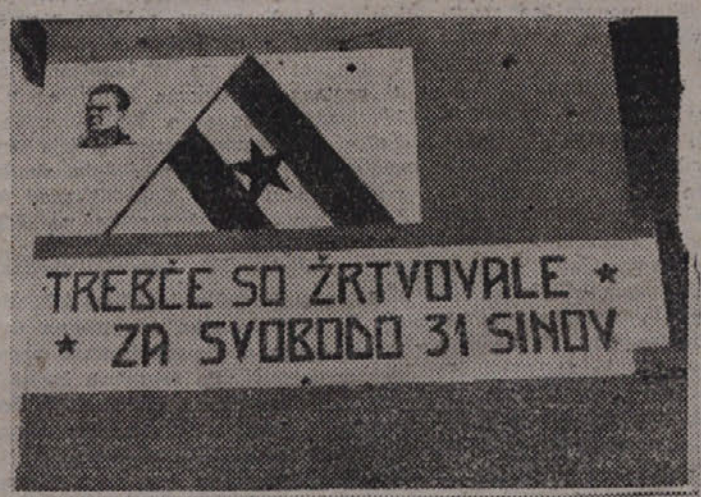

Trebče
svojim herojem

☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆ ☆

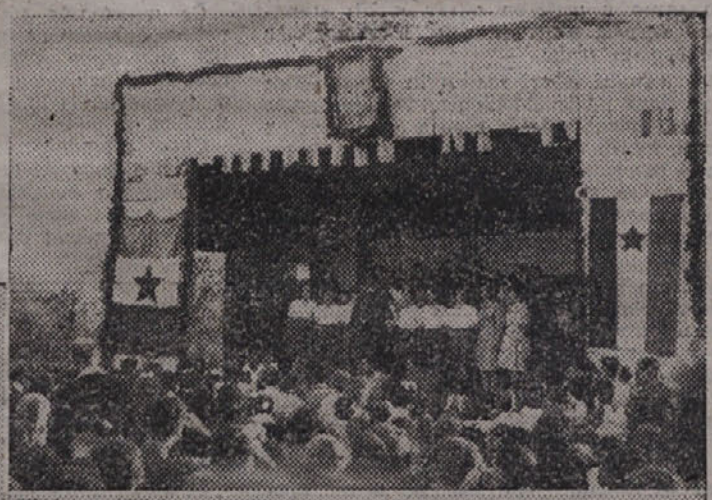

BOMBAY
se upira kolonialnemu izkoriščanju

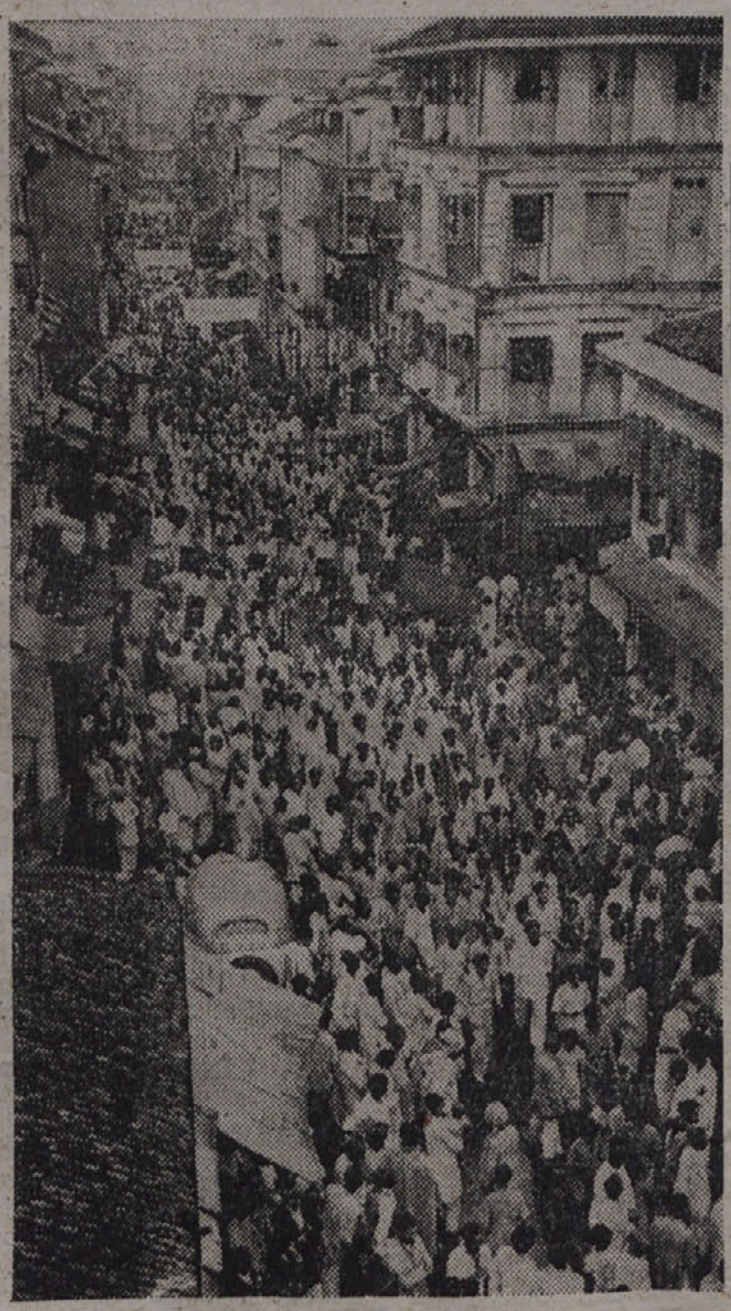

Laburistični poslanec
Price pa se na obisku v
Brdih prijazno smehlja

TRST mednarodno ozemlje
se upira kolonialnemu varuštvu

Naše ljudstvo
noče kolonije
Hoče svobodo

Mesečna naročnina znaša lir 20 (din 12)
Četrtletna lir 60 (din 36)
Polletna lir 120 (din 72)
Plačuje se na pošti:
v coni A na ček. rač. štev. 11-5156
v coni B na ček. rač. štev. 45-301
v Jugoslaviji na ček. rač. štev. 20-016